

Mukautetut opintokokonaisuuksien tavoitteet
puualan ja rakennusalan perustutkinnoissa,
puusepän ja talonrakentajan koulutusohjel-
missa

Petri Jurvelin
Jari Rissanen

Kehittämishankeraportti
Marraskuu 2006

JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU
Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Tekijä(t) Jurvelin Petri Veikko Rissanen Jari Seppo Tapani	Julkaisun laji Kehittämishankeraportti	
Työn nimi Mukautetut opintokokonaisuuksien tavoitteet puualan ja rakennusalan perustutkinnoissa, puusepän ja talonrakentajan koulutusohjelmissa	Sivumäärä 47	Julkaisun kieli Suomi
Koulutusohjelma Ammatillinen opettajakorkeakoulu, erityisopettajakoulutus	Luottamuksellisuus Salainen ☐ saakka	
Työn ohjaaja(t) Hirvonen Maija	Toimeksiantaja(t)	
Tiivistelmä Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli muokata puualan ja rakennusalan perustutkintoihin, puusepän ja talonrakentajan koulutusohjelmien opetussuunnitelmien opintokokonaisuuksiin mukautetut arviointikriteerit erityisopiskelijoita varten. Pohdimme työssämme näiden tutkintojen keskeisiä sisältöjä ja arviointikriteereitä, jotka ovat tärkeimpiä asioita ammatin ydinosaamisen kannalta. Ammattiosaamisen näyttö/näytöt jätetään huomioimatta tässä työssä, koska näissä koulutusohjelmissä näyttöjen toteutus aloitetaan vasta virallisesti syksyllä 2006 normaaleissakin opetusryhmissä. Yhteistyötä ja opetuksen kehittämistä tulisi entisestään lisätä alan opettajien keskuudessa.		
Avainsanat (asiasanat) Ammatillinen koulutus, erityisopetus, mukauttaminen, oppimäärän mukauttaminen		
Muut tiedot Työhön liittyy viisi liitettä: opetussuunnitelmassa arvioinnista päätettävät asiat, arviointikriteerien vertailu, tilastokeskuksen luokitusperusteet ja esimerkit mukautetuista arviointikriteereistä puualalla ja rakennusalalla		

Author(s) Jurvelin Petri Veikko Rissanen Jari Seppo Tapani	Type of Publication Development project report	
	Pages 47	Language Finnish
	Confidential Until _____ ☐	
Title The aim of the adjusted education schemes in the Vocational Qualification in Wood Processing and the Vocational Qualification in Construction in the study programme in Joinery and in the study programme in Construction.		
Degree Programme Vocational teacher education, Special needs teacher education		
Tutor(s) Hirvonen Maija		
Assigned by		
Abstract The objective of this study is to modify the evaluation criteria for the special needs students in the educational schemes of initial vocational qualifications in wood processing and construction and in the study programmes of joinery and building and construction. In this study we discuss the basic contents and evaluation criteria which are the most essential issues concerning the knowledge and core skills in each occupation. We ignored the vocational skills demonstrations included in the formal qualifications in this study, because the implementation of the vocational skills demonstrations will not start officially until in autumn 2006 in the normal vocational education groups. The co-operation and development of the teaching methods should be increased among the vocational education teachers.		
Keywords Vocational education, special education, adaptation, adaptation of curriculum		
Miscellaneous This study includes five appendices: the curricula evaluation decisions, the comparison of the evaluation criteria, the classification arguments of the Statistics Finland and the examples of the adjusted evaluation criteria in the study programme in Joinery and in the study programme in Construction.		

1 JOHDANTO.....	5
2 MUKAUTTAMISEN PERUSTEET AMMATILLISESSA KOULUTUKSESSA.	7
2.1 Mukauttamisen säädöspohja	7
2.2 Miksi ammatillisessa koulutuksessa mukautetaan.....	9
3 MUKAUTTAMISEN PERUSTEET	13
3.1 Mukauttamisen määrittely	13
4 MUKAUTTAMINEN AMMATILLISESSA PERUSOPETUKSESSA	14
4.1 Yleistä tietoa mukauttamisesta	14
4.2 Oppimäärän mukauttaminen ammatillisessa koulutuksessa	16
4.3 Mitä tietoja tarvitaan oppimäärän mukauttamiseen.....	17
4.4 Yleiset arviointiperusteet.....	17
4.5 Mukautetut arviointiperusteet.....	19
5 OPETUKSEN MUKAUTTAMINEN JA TOTEUTTAMINEN.....	20
5.1 Opetuksen järjestäminen	21
5.2 Integroitu opetus	22
5.3 Pienryhmäopetus	22
5.4 Samanaikaisopetus.....	23
5.5 Pajaopetus.....	23
5.6 Henkilökohtainen opintopolku	23
5.6.1 Työpainotteinen opetus	23
5.6.2 Tavoitteiden mukauttaminen	24
5.6.3 Eriyttäminen	25
6 ERITYISOPETUKSEN YHTEISTYÖVERKOSTO	25
7 POHDINTA.....	25
LÄHTEET	29
LIITTEET.....	31
Liite 1. Opetussuunnitelmassa arvioinnista päätettävät asiat	31
Liite 2. Arviointikriteereiden vertailu	33
Liite 3. Tilastokeskuksen luokitusperusteet.....	34
Liite 4. Esimerkki mukautetuista arviointikriteereistä puualalla	35
Liite 5. Esimerkki mukautetuista arviointikriteereistä rakennusalalla.....	41

1 JOHDANTO

Peruskoulun jälkeinen koulutus on kaikille suomalaisille kuuluva oikeus, ja ammatillisen koulutuksen lähtökohtana ovat ammattiin opiskelevan henkilön yksilölliset edellytykset, tarpeet ja päämäärät. Eläminen tasavertaisena ja tasa-arvoisena yhteiskunnan jäsenenä on tärkeää myös yksilön hyvinvoinnin kannalta. Ammatillisen erityisopetuksen yhteydessä normalisaatio merkitsee koulutuksen tavoitteiden normaaliutta, pyrkimystä samoihin päämääriin ja tutkintoihin kuin muussakin koulutuksessa. Yksilöllisen koulutuksen merkitys kuitenkin korostuu entisestään ammatillisessa erityisopetuksessa, jossa tavoitteena on taata jokaiselle opiskelijalle mahdollisuus ammatin ja työn oppimiseen, oman elämän hallinnan kehittymiseen ja yhteiskuntaan integroitumiseen opiskelijan omista edellytyksistä ja lähtökohdista käsin. Elinikäisen oppimisen ajatus tulee koskea myös erilaisia oppimisvaikeuksia omaavia ja erityisen tuen tarpeessa olevia opiskelijoita.

Ammatillista erityisopetusta ohjaavat samat yleiset periaatteet kuin erityiskasvatusta ja -opetusta yleensä. Ensimmäinen niistä liittyy eettisenä lähtökohtana olevaan ihmiskäsitykseen. Kaikkien erityiskasvatuksellisten toimenpiteiden lähtökohtana tulee olla käsitys oppijan/opiskelijan ihmisarvosta, sen kunnioittamisesta ja sen loukkaamattomuudesta (integriteetistä). Ihmisarvo ei saa perustua yksilön ominaisuuksiin ja suorituksiin eikä siihen, miten hyvin yksilö vastaa yhteiskunnassa kulloinkin vallalla olevaa ihanneihmisen kuvaa. Ihminen on ehjä, ainutlaatuinen kokonaisuus sekä fyysisesti että henkisesti, eikä tätä kokonaisuutta saa koskea, loukata tai särkeä. Ihmisellä on oikeus elää omaa elämäänsä ja olla aktiivisesti mukana kaikissa häntä koskevissa asioissa. Yksilön suostumus ja myötävaikutus erityispedagogisia ratkaisuja tehtäessä ovat toimenpiteiden välttämättömiä edellytyksiä.

Toisena periaatteena oleva normalisaatio merkitsee yleisesti erityisopetuksen ja -tuen järjestämistä mahdollisimman paljon tavanomaisen ammatillisen opetuksen yhteydessä tai siihen integroituna. Erityisen tuen tarpeessa olevalla oppijalla tulisi olla oikeus myös ammatillisessa koulutuksessaan mahdollisuuksiensa mukaan käydä lähikouluun ja hänen opetuksensa tulisi järjestää

niin pitkälle kuin mahdollista yleisissä ryhmissä. Myös ammatillisen koulutuksen lähtökohtana oleva ihmiskäsitys korostaa ihmisen erilaisuuden kunnioittamista. Jokaisella oppijalla on omat yksilölliset voimavaransa ja niiden hyväksikäyttäminen tulee olla pedagogisten toimenpiteiden suunnittelun ja toteuttamisen perusta yksilöllisten onnistumiskokemusten saavuttamiseksi.

Kolmas yleinen erityiskasvatusta ohjaava periaate liittyy oppijan oikeuteen oppia ja kuulua ryhmään. Kaikilla tulee olla sairaudesta, vammasta, kulttuurista, rodusta tai sukupuolesta riippumatta yhdenvertaiset mahdollisuudet kehittää kykyjään. Ammatillisessa koulutuksessa periaate tarkoittaa jokaisen oppijan yhdenvertaisia mahdollisuuksia – erilaisista oppimisedellytyksistä huolimatta – osallistua yhdessä toisten kanssa ammatilliseen koulutukseen ja sijoittua koulutuksen jälkeen työhön. Ryhmään kuulumisen tavoite ei rajoitu pelkästään koulu-aikaan, vaan erityisen tuen tarpeessa oleva oppija tarvitsee ohjaamista ja tukea myös vapaa-ajalla arjen hallinnassa ja harrastusmahdollisuuksiin osallistumisessa. Ammatillisten oppijien erilaisuuden tunnistaminen ja ymmärtäminen merkitsee pyrkimystä vähentää kaikkien opiskelijoiden oppimisen ja sopeutumisen esteitä jo ennakolta. Erityisen tuen tarpeessa olevan opiskelijan opetusjärjestelyt tähtäävät sekä hänen syrjäytymisensä (ennalta) ehkäisyyn että hänen kokonaiskuntoutukseensa, missä hänen mahdollisesti tarvitsemat muut tukitoimenpiteet (sosiaali-, terveys-, työvoimatoimen ja vapaa-ajan palvelut) muodostavat yksilön kehitystä tukevan kokonaisuuden.

Ammatillisen erityisopetuksen päämääränä on tukea yksilön yhteiskuntaan integroitumista, kehittää hänen ammattitaitoaan ja edistää hänen työllistymistään. Opiskelija oppii sekä jonkin tietyn ammatin perusvalmiuksia että työelämässä yleisesti tarvittavia työnteon valmiuksia. Itsenäistymisen ja oman elämän hallinnan taitojen kehittymisen tärkeys korostuu osana yhteisöön liittymistä. Valmistuessaan ammatillisesta koulutuksesta yksilön odotetaan olevan mahdollisimman monella osa-alueella aikuinen. Valmennettaessa erityistuen tarpeessa olevia nuoria (tai aikuisia) opiskeluajan jälkeiseen tulevaisuuteen korostuu ammatillisen oppilaitoksen tärkeä rooli aikuisuuteen siirtymän tukemisessa. Henkilö, joka tarvitsee ammatillista erityisopetusta selviytyäkseen opinnoista, tarvitsee yleensä tukea myös aikuistumisessaan sen keskeisillä

elämänalueilla (työ, koti ja perhe, vapaa-aika ja harrastukset, yhteisöön osallistuminen). Aikuistumisen toteutumiseen vaikuttaa oleellisesti se tuki, jota oppimisvaikeuksia omaavat henkilöt ja hänen läheisensä saavat uuteen elämäntilanteeseen siirtyessään ja uusia aikuisuuden tai työelämän haasteita ja vaatimuksia kohdatessaan. Ammatillisen oppilaitoksen toimenpiteet työhön sijoittumisen ja itsenäistymisen edistämiseksi ovat tärkeitä tekijöitä yksilön integroitumisen tukemisessa.

Erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan kanssa työskenneltäessä opetus- ja tukihenkilöstön tulee kiinnittää huomiota oppimisen näkökulmasta oppijan realistisen minäkuvan ja itsensä hyväksymisen tukemiseen ja itseohjautuvuuden vähittäiseen kehittymiseen. Opettajan on tiedettävä, miten oppimista tapahtuu, niin yleensä kuin yksittäisen oppijankin kohdalla, sekä osattava suunnitella ja järjestää oppimistilanteet tämän tiedon pohjalta. Mitä enemmän tukea oppija tarvitsee, sitä enemmän vastuuta ammattihenkilöstöllä on hänen oppimisensa ja kasvunsa edistämiseksi. Saavuttaakseen itsenäisyyden oppijan on tultava tietoiseksi sekä omista vahvuuksistaan että myös heikkouksistaan. Hallinnan ja vastuun ottaminen omasta elämästä edellyttää, että ihminen on tietoinen niistä asioista, joissa hän tarvitsee tukea ja oppimisensa avustamista. Opiskelijan osallistuminen oman opiskelu- ja tulevaisuudensuunnitelmansa laadintaan, seurantaan ja arviointiin opettaa häntä tiedostamaan omat vahvuutensa ja tuen tarpeensa. Myös koko ammatillisen koulutuksen aikana säännöllisesti käytävät keskustelut erityistä tukea tarvitsevan oppijan kanssa hänen opiskelun tavoitteista ja tulevaisuuden suunnitelmista osaltaan helpottavat hänen siirtymistään työelämään ja itsenäiseen arjen hallintaan (Kainuun Ammattiotopiston erityisopetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma 2005 – 2006).

2 MUKAUTTAMISEN PERUSTEET AMMATILLISESSA KOULUTUKSESSA

2.1 Mukauttamisen säädöspohja

Lainsäädännössä säädetään ammatillisen koulutuksen erityisopetuksesta seuraavaa:

Lain 630/98 § 20 mukaan vammaisuuden, sairauden, kehityksessä viivästymisen, tunne-elämän häiriön tai muun syyn vuoksi erityisiä opetus- tai oppilashuoltopalveluja tarvitsevien opiskelijoiden opetus annetaan erityisopetuksena. Opiskelijalle tulee laatia henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma.

Syyt, joiden perusteella opiskelijan opetus annetaan erityisopetuksena, on laissa määriteltä. Käytännön tasolla erityisopetusta saavien opiskelijoiden määrittelykriteerit ja -prosessit sekä erityisopetuksen järjestäminen ovat koulutuksen järjestäjän päätettävissä. Tätä varten koulutuksen järjestäjän tulee laatia erityisopetuksen suunnitelma osana opetussuunnitelman yhteistä osaa. Näissä suunnitelmissa on määriteltävä koulutuksen järjestäjän linjaamat ja hyväksymät erityisopetuksen periaatteet: tavoitteet, toteutus, opetusmenetelmät, tuki- ja erityispalvelut, asiantuntijapalvelut, yhteistyötahot ja vastuut. Suunnitelmassa koulutuksen järjestäjän tulee myös kuvata se, miten erityisopetuksen antamisesta päätetään ja miten henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS) laaditaan. Suosituksena on, että erityisopetukseen liittyvät suunnitelmat tehdään moniammatillisissa tiimeissä yhteistyön tuloksena. Oppilashuollolliset toimenpiteet ovat moniammatillisia prosesseja. Oppilaan elämäntilanteen kokonaisvaltainen hahmottaminen sekä opetuksen ja kuntoutuksen suunnittelun kannalta välttämättömän spesifin tiedon hankkiminen perustuu moniammatilliseen yhteistyöhön. Oppilashuoltoryhmät ja HOJKS:n seurantaryhmät ovat ryhmiä, joissa parhaimmillaan tieto prosessoituu kaikkia osapuolia hyödyntäväksi. Moniammatillisten ryhmien keskeinen haaste on löytää sellainen toiminnallinen tasapaino, jossa koko ryhmä hyötyy jäsenensä erityisosaamisesta ja toisaalta ryhmässä on sellaista tietoa, joka rikastuttaa jäsenensä asiantuntijuutta. Sellaisessa ryhmässä toteutuu horisontaali ja vertikaali asiantuntijuus.

Lainsäädännössä ja asetuksessa ei ole myöskään tarkennettu erityisopetuksen käsitettä. Koulutuksen järjestäjän velvollisuus on määritellä yhdessä asiantuntijoiden kanssa, miten sekä millä menetelmillä, välineillä ja metodeilla erityisopetusta toteutetaan. Myös nämä asiat kirjataan koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelmaan ja nämä asiat kirjataan yksittäisen opiskelijan HOJKS-suunnitelmaan. Erityisopetus on aina yksilöllistä opiskelijan vahvuuksiin perustuvaa opetusta, ja se on jokaisella opiskelijalla erilaista. Siinä tulee paneutua

yksittäisen opiskelijan oppimisprosessiin ja oppimisympäristön järjestämiseen niin, että se tukee oppimista koko opiskelun ajan mahdollisimman hyvin.

2.2 Miksi ammatillisessa koulutuksessa mukautetaan

Kaiken opetuksen lähtökohtana on tasa-arvoisuus ja erityisopetuksessa kaikille tarjotaan mahdollisuus opiskeluun eikä vamma tai muu poikkeama saa olla opiskelun esteenä. Kaiken koulutuksen myös erityisopetuksen tulee perustua tutkintokohtaisiin opetussuunnitelman perusteisiin, ja tutkintojen tulee olla valtakunnallisen koulutusrakenteen mukaisia. Opetussuunnitelman perusteiden eräänä lähtökohtana on opiskelijan oikeus noudattaa yksilöllistä opinto-ohjelmaa ja tässä on apuna henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman (HOPS) laadinta. Tämän laatiminen ja noudattaminen vaikuttaa myös erityisopetuksen laatuun. Opetuksen tavoitteita, opiskeluaikoja, koulutuksen pituutta ja opiskelumenetelmiä voidaan muuttaa henkilökohtaisten tarpeiden ja suunnitelmien mukaan.

Ammatillisten aineiden tavoitteet valtakunnallisissa opetussuunnitelmissa ovat voineet osoittautua kompastuskiveksi monelle nimenomaan teoriaopintojen kohdalla henkilökohtaisin tavoittein opiskelevalle opiskelijalle. Käytännön töissä pystytään kaikki opetussuunnitelman mukaiset tavoitteet saavuttamaan ja osoittamaan näyttöjen avulla. Koko ikäluokan koulutustavoite toisella asteella on lisännyt vaikeutta sovittaa valtakunnalliset tavoitteet ja arviointikriteerit opetuksessa erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden kohdalla. Koulutuksellisen tasa-arvon periaatteen toteuttaminen, ikäluokkien pienentyminen ja koko ikäluokan kouluttaminen perusopetuksen jälkeisessä koulutuksessa tuovat opetuksen piiriin myös niitä opiskelijoita, jotka eivät ilman oppimisen tukemista suoriudu koulutuksesta. Monelle opiskelijalle T1- tason saavuttaminen saattaa olla ylivoimaista. On ollut tarve laatia arviointikriteerit myös T1- tason alapuolelle jäävistä opintosuorituksista. Käytännössä mukauttamisella voidaan sopeuttaa opintokokonaisuuudet opiskelijan omien edellytysten ja kykyjen tasolle. Opetuksen mukauttaminen voi tarkoittaa suppeampia tavoitteita, vähemmän opiskeltavia asioita, enemmän ohjausta ja tukea, erityisiä opetusmenetelmiä ja tuttuja

oppimisympäristöjä. Oppimisen seurantaan ja arvioinnin suorittamiseen kiinnitetään erityistä huomiota.

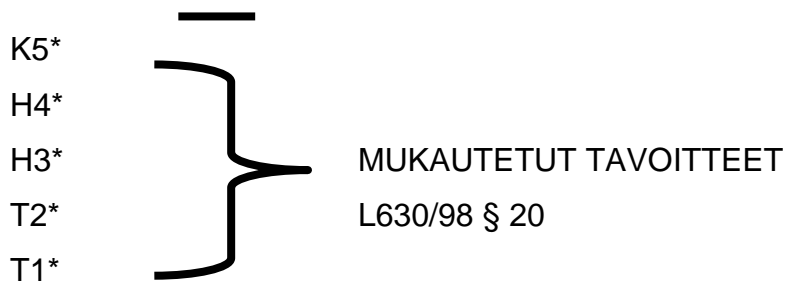
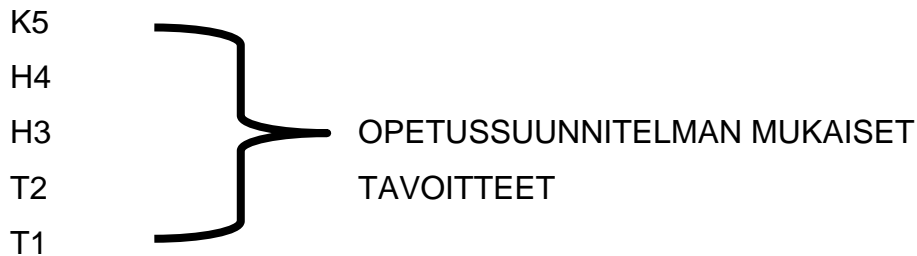
Perusopetuksen puolella termi yksilöllistäminen vastaa toisen asteen mukauttamista pääperiaatteiltaan. Yksilöllistäminen on erilaisia pedagogisia opetusjärjestelyjä, oppimisympäristöjä ja/tai oppimääriä (toisella asteella opintokokonaisuus) koskeva toimenpide, jonka avulla suunnitellaan ja toteutetaan oppilaan opintojen henkilökohtaista etenemistä tarvittaessa koko opiskelun ajan.

Opiskelijalle laaditaan erityisopetuksessa henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). HOJKS antaa mahdollisuuden myös tavoitteiden tarkistamiseen mukauttamisen avulla. Kaikkien opiskeltavien aineiden opintokokonaisuudet voivat olla mukautettuja tai mukautus voi koskea esimerkiksi vain yhtä opintokokonaisuutta. Yksilöllistä tuen tarvetta kartoitettaessa käytetään mahdollisimman laajasti hyväksi opiskelijasta ja hänen tuen tarpeestaan saatavia tietoja. Näiden tietojen analysoinnin pohjalta suunnitellaan tarvittavat opiskelijakohtaiset tukitoimet opiskelun tueksi. Yksilöllistä tukea tarvitsevat opiskelijat määrittellään olemassa olevan tiedon ja tehtyjen lähtötason kartoitusten mukaan lakiin (L630/1998, 20§) perustaen. Lain mukaan erityisopiskelijalla tarkoitetaan opiskelijaa, jolla on huomattavia oppimis- ja/tai koulunkäyntivaikeuksia ja hän näiden syiden vuoksi tarvitsee erityisiä opetuksellisia tai muita opiskelua helpottavia tukitoimia. Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS) laaditaan opiskelijalle, jolla tuen tarve on lisääntynyt. Yksilöllisen tuen tarve määrittellään opiskelijakohtaisesti. Jatkuvien tukitoimien tarpeessa olevalla opiskelijalla voi olla yksi tai useampia alla mainituista piirteistä.

Ammatillisesta koulutuksesta annetun asetuksen mukaan (A 6.11.1998/811, 8 §) erityisopetuksessa opetus on mukautettava siten, että opiskelija mahdollisimman suuressa määrin saavuttaa saman pätevyyden kuin muussa ammatillisessa koulutuksessa. Opetuksessa lähdetään siitä, että opiskelija suorittaa tutkinnon yleisten tavoitteiden mukaisesti. Ellei opiskelijan osaaminen jossain opintokokonaisuudessa täytä T1-tason kriteereitä, tehdään opiskelijalle uudet mukautetut tavoitteet ja opiskelijan arviointi suoritetaan niiden mukaisesti. Mu-

kautetut tavoitteet johdetaan T1-tason tavoitteista ja tavallisesti mukautus ilmaistaan arvosanan yläkulmaan liitetyllä tähtimerkinnällä(*)

Arvosana-asteikko:

Päätökset tulee tehdä mukautuksista sekä erityisopiskelijaksi nimeämisestä siten, kuin koulutuksen järjestäjän ohjeissa on määritely. Mukauttaminen ja siihen liittyvät toimenpiteet tehdään moniammatillisessa työryhmässä yhdessä opiskelijan ja tarvittaessa hänen huoltajiensa kanssa. Tavoitteiden saavuttamista arvioidaan koko koulutuksen ajan ja toiminta dokumentoidaan HOJKS:iin, kuten opetussuunnitelman perusteissa on määrätty. Mikäli opiskelija edistyy opinnoissaan hyvin, tulee tavoitteita tarkistaa ja mahdollisesti luopua mukautetuista tavoitteista ja siirtyä takaisin normaalin arvioinnin tutkintoperusteisiin tavoitteisiin.

Kun opetusta ja opintokokonaisuuksien tavoitteita mukautetaan, niin on erityisen tärkeää, että ne otetaan huomioon koko opiskelun ajan. On myös tärkeää, että arviointimenetelmät ja -tavat mittaavat asetettujen tavoitteiden saavuttamista oikein ja monipuolisesti, sekä soveltuvat käytettyihin opetusmenetelmiin ja tukevat opiskelijan oppimista. Mukauttaminen koskee sekä ammattiaineiden että yhteisten aineiden kokonaisuuksia. Opetussuunnitelman perusteissa korostetaan sitä mahdollisuutta, että opiskelijat saavat ilmaista osaamisensa eri

tavoittein, ja siksi heillä on oltava mahdollisuus osoittaa osaamisensa erilaisilla tavoilla. Osaaminen on mahdollista osoittaa niillä kommunikointitavoilla ja menetelmillä, joiden avulla opiskelijan opetuskin on toteutettu. Erityisesti vammaisuuden, sairauden ja niihin rinnastettavien oppimisvaikeuksien kuten puheen, lukemisen ja kirjoittamisen häiriön ollessa kyseessä on käytettävä kullekin opiskelijalle parhaiten soveltuvaa arviointimenetelmää.

Koulutus kannustaa opiskelijaa harrastuksiin ja persoonallisuuden kehittämiseen sekä tukee jatko-opintovalmiuksia tarjoamalla hänelle monipuolisia valinnaisia opintoja. Koulutuksessa luodaan avoin ja myönteinen oppimisympäristö, jossa elämäntaidot vahvistuvat ja opiskelijasta kehittyy vastuuntuntoinen ja velvollisuuksistaan huolehtivat kansalainen ja työyhteisön jäsen.

Kaikkien opiskelijan kanssa tekemisissä olevien opettajien tulee tietää ne tavoitteet, jotka opinnoille on yhdessä asetettu ja kirjattu HOJKS:iin, jotta he pystyvät tekemään opiskelijakohtaisen arvioinnin asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Oppilaan yksilön suojaa täytyy aina kunnioittaa ja muistaa kaikki salassapitovelvollisuudesta säädettyt asiat. Aina voidaan esittää eri arvioita niistä tiedoista, jotka opettajan täytyy tietää, ja mitkä on taas sellaisia tietoja, jotka vain esim. ryhmänohjaajan tai terveydenhoitajan tulee tietää. Arvioinnista tiedottaminen on myös toteutettava suhteessa opiskelijan oppimisedellytyksiin. Siinä tulee käyttää erilaisia kommunikointimenetelmiä ja tiedotustavan tulee olla selkeää ja yksiselitteistä sekä välittyä mielellään monen viestikanavan ja aistien kautta.

Opiskelijalle tulee antaa tutkintotodistus vaikka yksi tai useampia opintokokonaisuuksia olisi mukautettu tai hänet olisi vapautettu opinnoista lain 630/98, 21 §:ssä mainituin perustein. Mukautus tai vapautus ei vaikuta muodolliseen jatko-opintokelpoisuuteen. Vastaanottavan oppilaitoksen tulee ratkaista, onko opiskelijalla edellytyksiä jatko-opintoihin. Koulutuspoliittisissa linjauksissamme on vahvasti korostettu tasa-arvoisia koulutusmahdollisuuksia ja elinikäisen oppimisen periaatetta. Siksi myös opintonsa mukautetuin tavoittein suorittaneilla nuorilla tulee olla omien edellytystensä mukaisesti mahdollisuus jatko-opintoihin ja osaamisensa täysimääräiseen näyttämiseen myös kriittisten nuoruusvuosien jälkeen.

Opiskelijan on tiedettävä, että mukautettujen opintokokonaisuuksien mukaan suoritettu koulutus saattaa vaikuttaa jatko-opintoihin pääsyyn ja niissä menestymiseen. Mukautuksista tulee keskustella opiskelijan ja mahdollisesti hänen huoltajiensa kanssa ja tehdä merkinnät henkilökohtaiseen opetuksen järjestämistä koskevaan suunnitelmaan (HOJKS). HOJKS-keskusteluissa on huolellisesti selvitettävä sekä opiskelijalle että hänen vanhemmilleen mukautuksen merkitys ja mahdolliset vaikutukset jatkoa ajatellen.

3 MUKAUTTAMISEN PERUSTEET

3.1 Mukauttamisen määrittely

Mukauttamisella voidaan tarkoittaa opetuksen mukauttamista eli toteutetaan eriyttävää ja yksilöllistävää opetusta erilaisten oppilaiden tarpeiden mukaisesti, oppimäärän mukauttamista, oppimisympäristön mukauttamista (Ahvenainen ym. 2001:82)

Mukauttaminen tarkoittaa opetuksen ja oppimisympäristön sopeuttamista opiskelijan oppimisedellytysten tasolle. Mukauttaminen tarkoittaa opetuksen että oppimäärän mukauttamista. Se on pedagoginen ja opetusjärjestelyjä koskeva toimenpide. Siinä määritellään oppilaan henkilökohtainen mukauttamista määrittelevä kokonaisuus.

Opetuksen mukauttaminen käytännössä tarkoittaa sitä että opetustapoja mukautetaan. Opiskelija voi tehdä tentin kirjallisesti, suullisesti tai hän osoittaa tietonsa ja taitonsa työpainotteisesti. Työpainotteisesti opiskelu ei tarkoita sitä, että opiskelun tavoitteita muutettaisiin, vaan käytännön työn kautta opiskellaan esim. ammatillisten aineiden teoriaosuudet.

Oppimisympäristöjä voidaan joutua mukauttamaan silloin, kun opiskelijalla on esim. jokin toiminnallinen este tai haitta, joka estää toimimisen ns. normaalissa työympäristössä. Tällöin voidaan tarvita oppilaan tukemiseksi esim. erikoisempia tuoleja, pöytiä tai muita apuvälineitä. Opetustilan järjestystä (käytävien leveyttä) voidaan joutua muuttaman niin, että esim. liikuntarajoitteinen

henkilö pystyy liikkumaan vaivattomasti. Yleisvalon tai erilaisten kohdevalojen määrää voidaan joutua lisäämään jos henkilön näkökyky sitä vaatii. Ammatillisessa koulutuksessa oppimisympäristöjen mukauttaminen voi tarkoittaa esim. opiskelun siirtämistä pois luokkahuoneesta aitoihin työtilanteisiin tai työsaleihin huomioiden erilaiset oppimistyylit.

Oppimäärän mukauttaminen voi käytännössä tarkoittaa sitä, että mukautetaan kaikki aineet tai jotkut oppimäärät. Oppimäärän mukauttamisesta tarkoitetaan opetussisällön selkiyttämistä ja tarvittaessa yksilöllistä helpottamistakin. Oppilaalle kerrotaan ja määritellään tarkasti mitä hänen odotetaan osaavan. Jos opiskelijan tavoitetasoa lasketaan alle yleisopetuksen tavoitteiden, voidaan myös osa yhteisistä aineista opettaa työn kautta. Tavoitteena voidaan silloin pitää käytännön työssä vaadittavia ja arkielämän toiminnoissa vaadittavia taitoja.

4 MUKAUTTAMINEN AMMATILISESSA PERUSOPETUKSESSA

4.1 Yleistä tietoa mukauttamisesta

Opiskelijan arvioinnissa tulee noudattaa samoja periaatteita kuin muutoinkin. Erityisopetuksessa ja opiskelijan arvioinnissa lähdetään ensisijaisesti siitä, että opiskelija suorittaa tutkinnon valtakunnallisissa opetussuunnitelman perusteissa ilmaistujen tavoitteiden ja arviointimääräysten mukaisesti, vaikka hän tarvitsisi opinnoissaan runsaasti tukea. Opetussuunnitelman perusteissa on lisäksi korostettu sitä, että opiskelijat osaavat ilmaista osaamisensa eri tavoin ja siksi hellä on oltava mahdollisuus näyttää osaamisensa muutenkin kuin kirjallisesti. Osaaminen on voitava osoittaa niillä kommunikointitavoilla ja niillä menetelmillä, joiden avulla opiskelijan opetuskin on toteutettu. Erityisesti vamman, sairauden ja niihin rinnastettavien oppimisvaikeuksien, kuten luke- mis- ja kirjoittamishäiriön, ollessa kyseessä on käytettävä kullekin opiskelijalle parhaiten soveltuvaa arviointimenetelmää. (Ammatillisen peruskoulutuksen ja opetussuunnitelman ja näyttötutkinnon perusteet 2000, 73.)

Opiskelun ensisijaisena tavoitteena on siis perustutkinnon suorittaminen eri-

tyisopetuksen opiskelijalle antaman yksilöllisesti toteutetun tuen avulla. Mutta mikäli opiskelija ei jossakin opintokokonaisuudessa saavuta opetussuunnitelman perusteissa ilmaistuja T1 -tason tavoitteita, opetusta voidaan mukauttaa. Opintokokonaisuudelle laaditaan uudet mukautetut tavoitteet ja arviointikriteerit, joista koulutuksen järjestäjä päättää. Asetuksen mukaan erityisopetuksessa opetus on mukautettava siten, että opiskelija mahdollisimman suurella määrällä saavuttaa saman pätevyyden kuin muussa ammatillisessa koulutuksessa ja opiskelija olisi jatko-opiskelukelpoinen. Tarvittaessa opiskelijalle tehdään HOJKS-suunnitelma, johon kirjataan opiskelijan opinnoissaan saama ylimääräinen tuki ja tähän tukeen koulutuksen järjestäjä saa ylimääräisen resurssin. Ylimääräisen resurssin saamisen edellytyksenä on, että opiskelija on nimetty erityisopiskelijaksi tilastointipäivänä. Pitää kuitenkin muistaa, että erityisopetuksena ei pidetä tukiopetusta, joka annetaan opinnoissa tilapäisesti jälkeen jääneille tai oppilaalle, jolla on lieviä oppimis- tai sopeutumishäiriöitä.

Mukautetut tavoitteet voidaan tehdä opiskelijalle yhteen tai useampaan opintokokonaisuuteen. Tavoitteiden saavuttamista arvioidaan koko koulutuksen ajan, ja toiminta dokumentoidaan luotettavasti. Mukauttamisen tarpeen toteaa yleensä opettaja omien havaintojensa kautta. Lisäksi oppimista voidaan arvioida erilaisin testeillä ja kartoituksin. Mikäli etukäteen, varmistettujen dokumenttien ja moniammatillisten lausuntojen perusteella tiedetään, että opiskelija ei todennäköisesti pysty suorittamaan opintoja opetussuunnitelmassa kuvattujen tavoitteiden mukaisesti, opiskelija voi aloittaa opiskelunsa joissakin opintokokonaisuuksissa suoraan mukautettujen tavoitteiden pohjalta. Opetussuunnitelman perusteiden mukaisen arvioinnin on kuitenkin aina oltava mahdollista, mikäli opiskelijan edistyminen sitä edellyttää.

Etukäteen on vaikea tietää, millaiset mahdollisuudet opiskelijalla on suoriutua normaaleista tutkinnon tavoitteista. Esimerkiksi peruskoulussa erityisopetuksessa ollut nuori voi varsin hyvin suoriutua tutkinnosta ammatillisen koulutuksen erilaisissa oppimisympäristöissä, joissa osaamisensa voi näyttää monin eri tavoin. Epävarmoissa tapauksissa on syytä lähteä toteuttamaan opetusta opetussuunnitelman tavoitteiden pohjalta ja opiskelun aikana havainnoida opintojen edistymistä ja vasta tarvittaessa mukauttaa tavoitteita ja arviointikriteereitä.

4.2 Oppimäärän mukauttaminen ammatillisessa koulutuksessa

Opiskelija joka ei pysty ammatillisessa koulutuksessa opiskelemaan yleisopetukseen vaadittavalla tavoitetasolla ja huomataan, että hänen taidoissaan on selviä puutteita, voi saada tutkintotodistukseensa läsnäolomerkinnän. Jos arvosana jää saamatta merkittävältä ammatillisen osaamisen alueelta, se tarkoittaa, että opiskelija ei saa tutkintotodistusta, vaan todistuksen suoritetuista opinnoista, jotka merkitään opintokorttiin.

Opiskelujen alkuvaiheessa kartoitetaan itse kunkin opiskelijan elämäntilanne ja tulevaisuudensuunnitelmat. Jos opintojen edetessä on havaittavissa suuria vaikeuksia joissakin oppimäärissä, voidaan pohtia, olisiko opintoja tarpeellista mukauttaa. Oppimäärän tavoitetason laskemisesta tehdään pohdinta aina yhdessä opiskelijan, huoltajien, opettajan ja moniammatillisen oppilashuolto-ryhmän edustajien (esim. opo / kuraattori, terveydenhoitaja / lääkäri) kanssa. Mukauttaminen voidaan tehdä yhdessä tai useammassa opintojaksossa, jolloin oppimäärille tehdään mukautetut tavoitteet ja arviointikriteerit. (Liite 4 ja 5)

Mukauttamiskeskustelussa opiskelijalle selvitetään tarkasti mitä seurauksia opintojen mukauttamisesta on esim. jatko-opintojen suhteen. Opiskelijalle tulee myös selvittää se, että nykyisin oppimääriä on mahdollisuus täydentää. Täydentämisellä tarkoitetaan sitä, että jos opiskelija myöhemmin haluaa mukautusmerkinnän pois todistuksestaan. Opiskelijalla on mahdollisuus esimerkiksi näytön tai tentin avulla osoittaa, että hän on saavuttanut yleisopetuksen tason. Jos opiskelijalla on perusopetuksen päättötodistuksessa mukautusmerkintä, siitä tulisi tiedottaa kaikkia opettajia, jotka työskentelevät ko. opiskelijan kanssa. Näin tarvittava tuki olisi heti opintojen alkuvaiheessa mahdollisuus järjestää.

Opintokokonaisuuksien mukauttaminen on kuitenkin aina viimeinen keino taata opintojen sujuminen. Ennen mukauttamispäätöstä on opiskelijalle annettava riittävä määrä tukiopetusta. On myös selkeästi todettava yleisopetuksen toimien tukineen olevan riittämättömät ennen kuin opiskelija voidaan siirtää mukautettuun opetukseen. Lain perusteella oppilaalla on oikeus erityisopetukseen. Tämä on tärkeää huomioida, koska jos tarvittavaa päätöstä erityisopetukseen siirtämisestä

ei tehdä, vaikka siihen olisi selkeä tarve, oppilaalla on valitusoikeus.

4.3 Mitä tietoja tarvitaan oppimäärän mukauttamiseen

Opintojen eri vaiheissa käytyjen HOPS- ja HOJKS -keskusteluissa on syytä hyvin huolellisesti selvittää sekä opiskelijalle että hänen vanhemmilleen mukautuksen merkitys. Heille tulee kertoa millaiset mahdollisuudet opiskelijalla on päästä jatko-opintoihin ja ennen kaikkea millaiset edellytykset hänellä on niissä menestymiseen. Toisaalta tulee myös korostaa opiskelijan realistisesti asetettujen tavoitteiden merkitystä hänen henkiselle hyvinvoinnilleen ja oikeudelleen saada edellytystensä mukaisesti onnistumisen kokemuksia. Keskustelussa tulee erityisesti kiinnittää huomiota siihen, että käytetään kieltä ja sanoja, joita opiskelija ja hänen vanhempansa ymmärtävät.

Todistus suoritetuista opinnoista annetaan, mikäli tutkinnon tavoitteita ei oleellisesti osin saavuteta. Tällä todistuksella varmistetaan, että erityisopetuksessa olleen opiskelijan opintoja ei tulkita keskeytyneiksi.

4.4 Yleiset arviointiperusteet

Arvioinnin kohteet ja arviointikriteerit on johdettava opetussuunnitelman ja tutkinnon perusteissa esitetystä tavoitteista. Arvioinnin on kohdistuttava yhteisiin painotuksiin ja kaikille yhteiseen ydinosaamiseen, työmenetelmien, välineiden, materiaalin ja työprosessin, työturvallisuuden sekä työn perustana olevan tiedon hallintaan. Oppilaitoksessa tulee määritellä opintokokonaisuuksien arviointikriteerit seuraavassa määriteltyjen tyydyttävän, hyvän ja kiitettävän osaamisen tasojen pohjalta.

Tyydyttävä:

Opiskelijan on pystyttävä työllistymään tutkintoa vastaavalle ammattialalle ja koulutusohjelman mukaisiin tehtäviin joistakin työtaitojen ja tiedollisen osaamisen puutteista huolimatta. Opiskelijan on osattava käyttää tavallisimpia työmenetelmiä, työvälineitä ja materiaaleja sekä osattava alan perustehtävät. Opiskelijan on osattava toimia tutussa ympäristössä ja tutuissa vuorovaikutustilanteissa. Hänen on osattava käyttää omaksumiaan taitoja ja työn perustana olevaa tietoa harjoiteluissa, usein toistuvissa tilanteissa. Hänen on osattava

ohjattuna etsiä työhönsä liittyvää tietoa sekä esittää se ymmärrettävästi suullisesti tai kirjallisesti. Hänen tulee tehdä annetut tehtävät ja osata arvioida itseään ja työnsä onnistumista. Hänen tulee noudattaa työaikoja, työturvallisuusohjeita, muita sopimuksia ja ohjeita sekä neuvotella poikkeamista.

Hyvä:

Opiskelijan on osattava käyttää alan työmenetelmiä, työvälineitä ja materiaaleja. Hänen on osattava alansa keskeiset työtehtävät. Opiskelijan on osattava toimia erilaisissa tilanteissa ja ryhmässä sekä käyttää omaksumiaan taitoja ja työn perustana olevaa tietoa uusissa tilanteissa. Hänen on osattava luokitella, vertailla ja jäsentää hankkimaansa tietoa sekä muokata sitä käyttökelpoiseksi. Opiskelijan on osattava hahmottaa työnsä kokonaisuutena. Hänen on osattava ottaa huomioon työpaikkansa erityistarpeita. Opiskelijan on osattava soveltaa sääntöjä ja ohjeita erilaisissa tilanteissa ja noudattaa työturvallisuusohjeita. Opiskelijan on tehtävä annetut tehtävät omatoimisesti ja arvioitava itseään ja työtään monipuolisesti. Hänen on osattava arvioida tiedon oikeellisuutta ja luotettavuutta.

Kiitettävä:

Opiskelijan on osattava tietoisesti valita työhönsä sopivimmat työmenetelmät, työvälineet ja materiaalit ja käyttää menetelmiä ja välineitä oikein. Hänen on osattava arvioida ja kehittää työskentelytapojaan. Hänen on osattava toimia aktiivisesti ja kannustavasti erilaisissa tilanteissa, ryhmissä ja sidosryhmien kanssa. Hänen on osattava löytää uusia ratkaisuja ja osata ratkaista ristiriitaitilanteita. Opiskelijan on osattava tehdä omatoimisesti muitakin kuin annettuja tehtäviä. Hänen on osattava kehittää omaa työtään ja työympäristöään, työturvallisuutta sekä kehittää ja arvioida itseään monipuolisesti voidakseen toimia muuttuvissa oloissa. Opiskelijan on osattava arvioida hankkimansa tiedon oikeellisuutta ja luotettavuutta. Hänen on osattava luokitella, vertailla ja jäsentää hankkimaansa tietoa sekä muokata sitä käyttökelpoiseksi ja tehdä johtopäätöksiä. Hänen on osattava asettaa asioita tärkeysjärjestykseen, tehdä suunnitelmia ja pohtia erilaisten vaihtoehtojen vaikutuksia, niin että hän osaa valita niistä kulloinkin sopivimman. Opiskelijan on osattava toiminnassaan ottaa huomioon työpaikan erityistarpeita. Hänen on osattava hahmottaa työnsä osaksi työpaikkansa ja sen koko toimintaympäristön toimintaa. (Opetussuunnitelman perusteet 2000:75)

4.5 Mukautetut arviointiperusteet

Mukautettuja opintokokonaisuuksia voi tutkintotodistuksessa olla yksi tai enemmän. Opintokokonaisuuden/opintokokonaisuuksien kohdalle tehdään merkintä ja vastaavaan alaviitteeseen kirjataan: Opinnot suoritettu mukautetuilla tavoitteilla ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 630/98 § 20 mukaisesti.

Arviointi on suoritettava mukautettuihin tavoitteisiin suhteutettuna, jolloin tavoitteille on laadittava arviointikriteerit. Arvosana-asteikon on oltava sama kuin yleensä käytössä oleva. Mukautetut opiskelutavoitteet johdetaan siten, että mukautetun kiitettävän tavoitteet ovat vaatimustasoltaan alempia kuin T1 -tason tavoitteet. Mukautetut tavoitteet laaditaan kaikille niille opintokokonaisuuksille, jotka mukautetaan. Arvosana-asteikko on sama kuin yleensä käytössä oleva, jolloin tavoitekuvaukset on tehtävä kaikille tasoille.

Mukauttaminen tarkoittaa opetuksen ja oppimistavoitteiden sopeuttamista opiskelijan oppimisedellytysten tasolle. On erityisen tärkeää, että kaikki opiskelijan kanssa tekemisissä olevat henkilöt tietävät tavoitteet ja toimivat mukautettujen tavoitteiden mukaisesti. Opintokokonaisuuksien ja yksilöllisten tavoitteiden arviointikriteerit voidaan johtaa seuraavista yleisistä mukautetun arvioinnin kriteereistä:

Tyydyttävä, mukautettu:

Opiskelija tarvitsee opinnoissaan ja työssään jatkuvaa seuranta- ja ohjausta. Opiskelijan työllistyy tutkintoa vastaavalle ammattialalle tuettuun työhön tai yksilöllisesti järjestettyyn työtoimintaan henkilökohtaisessa opiskelusuunnitelmassa viitoitettujen suunnitelmien mukaisesti. Opiskelijan on osattava tehdä yksilöllisesti valittuja, paljon harjoiteltuja työtehtäviä ja osattava käyttää niihin liittyviä työmenetelmiä, työvälineitä ja materiaaleja. Opiskelijan on osattava toimia tutussa ja pysyvässä ympäristössä ja tutuissa vuorovaikutustilanteissa ja osattava tehdä paljon harjoiteltua työtehtävää. Opiskelija on osattava havainnoida työnsä kulkua ja osattava keskeyttää työ ja viestiä tilanteesta omalla kommunikointitavallaan, kun suoritus poikkeaa ennalta harjoitellusta. Opiskelijan on osattava sopeutua ohjaukseen ja ryhmässä työskentelyyn, osattava

kuunnella ja noudattaa annettuja ohjeita ja yksilöllisesti avustettuna noudattaa työaikoja, työnsä edellyttämiä turvallisuusohjeita, muita sopimuksia ja ohjeita. Hyvä, mukautettu:

Opiskelijan on pysyttävä ohjattuna työllistymään tutkintoa vastaavalle ammattialalle henkilökohtaisen opetussuunnitelman mukaisiin yksilöllisesti valittuihin työtehtäviin. Hänen on osattava käyttää niihin liittyviä työmenetelmiä, työvälineitä ja materiaaleja. Opiskelijan on osattava toimia harvoin muuttuvassa tutussa ympäristössä ja tutuissa vuorovaikutustilanteissa ja hänen on osattava tehdä etukäteen harjoiteltua tehtävää. Hänen on osattava pyytää tarvitessaan apua omalla kommunikointitavallaan. Opiskelijan on osattava sopeutua ohjaukseen, työskentelyyn ryhmätilanteissa ja hänen tulee osata toimia annetun palautteen mukaisesti ja kysyä tarvittaessa lisäohjeita. Hänen on osattava avustettuna noudattaa sovittuja työaikoja, työnsä edellyttämiä työturvallisuusohjeita, muita sopimuksia ja ohjeita ja osata kertoa poikkeamista.

Kiitettävä, mukautettu:

Opiskelijan on pystyttävä työllistymään tutkintoa vastaavalle ammattialalle ja koulutusohjelman mukaisiin avustaviin tehtäviin työtaitojen ja tiedollisen osaamisen puutteista huolimatta. Opiskelijan on osattava käyttää työtehtäviin liittyviä tavallisimpia työtapoja, työvälineitä ja materiaaleja sekä suoritua perustehtävistä. Opiskelijan on osattava toimia tutussa ympäristössä ja vuorovaikutustilanteessa. Hänen on osattava käyttää omaksumiaan tietoja ja taitoja paljon harjoitelluissa, usein toistuvissa tilanteissa. Hänen on osattava ohjattuna etsiä työtehtäväänsä liittyvää tietoa ja osattava esittää se omalla kommunikointitavallaan. Hänen on osattava työskennellä pysyvissä ryhmätilanteissa ja ohjattuna arvioida itseään ja annetun työtehtävän onnistumista. Hänen tulee noudattaa työaikoja, työturvallisuusohjeita, muita sopimuksia ja ohjeita sekä neuvotella poikkeamista rajatuissa, yksilöllisesti suunnitelluissa työtilanteissa. (Kinnunen & Halmevuori 2003, 103)

5 OPETUKSEN MUKAUTTAMINEN JA TOTEUTTAMINEN

Erityistuki sitä tarvitseville opiskelijoille tulisi järjestää pääsääntöisesti vakiintuneilla henkilöstöresursseilla, jolloin opiskelijalla on koko opiskeluajan hänen tukipalvelunsa turvattu tutuilla henkilöillä, jotka tietävät opiskelijan erityistuen tarpeet. Se, miten erityisopetus kussakin tapauksessa hoidetaan, pitäisi voida

olla joustavaa ja aina tapauskohtaisesti pystyttävä muuntautumaan. Ennakkosuunnittelu opettajien ja muiden henkilöiden välillä, jotka toimivat opiskelijoiden tukena, on tarpeellista. Erityisopiskelijoiden kanssa toimiminen on raskasta ja vaatii voimavaroja, mutta onnistuessaan hyvinkin palkitsevaa.

5.1 Opetuksen järjestäminen

Opetuksen käytännön järjestelyihin vaikuttavat hyvin monet asiat. Organisaation tasolla eriyttämisellä luodaan ne ulkoiset kehykset, joiden asettamissa rajoissa opettajan pitäisi toimia. Pedagoginen eriyttäminen on alue, jossa opettaja järjestee opetettavan ryhmän tai luokan toimintaa. Näihin käytännön arkitilanteisiin vaikuttaa kaikkein voimakkaimmin opettajan oma toiminta ja ammattitaito. Tämä eriyttämisen muoto on opettajan työn kannalta kaikkein keskeisimmässä asemassa.

Opetuksen ja oppimisen onnistuminen riippuu suuresti opettajan perustaidoista, kuten esim. työtapojen hallinnasta ja kyvystä joustavasti soveltaa niitä yksittäisten opiskelijoiden ja ryhmien opettamiseen. Tilanteet voivat vaihtua silmänräpäyksessä laidasta laitaan, ja niihin täytyy reagoida välittömästi. Toiminnan täytyy tulla selkäytimestä tai sitten toimitaan vain vaistonvaraisesti tervettä järkeä käyttäen.

Ensisijaisesti opiskelu toteutetaan yleisopetuksena, jonka yhteydessä ovat tarjolla opiskelijan tarvitsemat tukimuodot. Erityistuki sisällytetään opiskelijan henkilökohtaiseen opetussuunnitelmaan, eikä ole syytä pidentää viikoittaista opiskeluaikaa. Opetusmenetelmiä valittaessa pitäisi kiinnittää huomiota myös erilaisiin oppimistyyliin. Ihmiset ottavat vastaan, tallentavat ja käyttävät tietoja eri tavoin. Jotkut kiinnittävät huomiota yksityiskohtiin ja käsittelevät tietoa irrallisina palasina. Toiset taas pyrkivät muodostamaan opittavista asioista kokonaisuuksia, jotka sitten liitetään aiempiin kokonaisuuksiin. Ongelmanratkaisukyvyssä on myös suuria eroja. Toiset ihmiset yrittävät muistaa ongelman ratkaisun, kun taas osa yrittää ymmärtää menettelytavan vaikutuksen tuloksiin ja mahdollisesti käyttää jotakin aiemmin oppimaansa ongelmanratkaisutapaa kyseisen ongelman käsittelyyn.

Oppimistavat voivat olla oppimistulosten esteenä tai edellytyksenä. Opettajan pitäisi pystyä selvittämään opiskelijoiden oppimistyyliä ja käyttää tätä tietoa hyödykseen valitessaan opetusmenetelmiä, oppimateriaaleja ja jakaessaan opiskelijajoukkoa eri tavoin eteneviin ryhmiin. Muutaman kysymyksen testillä voi arvioida suuntaa-antavasti oma oppimisen tapansa, sitä kumman aivopuoliskon toiminnat ovat etusijalla vai ovatko mahdollisesti yhdistellen kumpikin aivopuolisko käytössä. Viimeksi mainittu tilanne on tavoiteltava. Jos tulos taas näyttää keskittyvän vain toisen aivopuoliskon strategioiden käyttöön, on syytä viritellä myös toista aivopuoliskoa.

5.2 Integroitu opetus

Yleisenä linjauksena ja lähtökohtana nykyään pidetään integroitua mallia, jolloin tukea tarvitsevien opetus järjestetään ensisijaisesti normaaliryhmissä muiden opiskelijoiden kanssa. Integroitu opetus lisää sosiaalista vuorovaikutusta luonnollisessa ympäristössä, ja opiskelijat eivät näin leimaudu poikkeaviksi muista opiskelijoista. Integroitujen erityisopiskelijoiden opetuksen toimintaperiaatteena on opiskelijan yksilöllinen ohjaaminen. Opiskelijalle annetaan hänen tilanteensa vaatimaa yksilöllistä tukea niin ammattiin oppimiseen kuin hänen elämäntilanteensa hallintaan. Tuen antajana voi olla toinen ammatinopettaja, opinto-ohjaaja, kuraattori tai joku muu tukihenkilö. Pääsääntöisesti opiskelija opiskelee oman ryhmänsä mukana, mutta tarvittaessa hänelle voidaan antaa erityisopetusta yksilöllisemmin, pienessä ryhmässä tai pajaopetuksena, jonka kustannukset saadaan valtion myöntämästä lisäresurssista.

5.3 Pienryhmäopetus

Suuremman ryhmän jakaminen esimerkiksi kahtia voi tehostaa opettamista ja oppimista sekä mahdollistaa yksilöllisemmän ohjauksen opiskelijan yksilöllisten tarpeiden mukaan. Pienryhmän koko saisi olla opiskelijoiden valmiuksista riippuen 6 – 10 opiskelijaa ja se voi olla joko osa- tai kokoaikaista. Osa-aikaisessa erityisopetuksessa oppimisongelmainen ja/tai hitaasti etenevä opiskelija voidaan siirtää osaksi aikaa pienryhmäopetuksen. Pienryhmän perustaminen jo heti opintojen alkuvaiheessa antaa taas toisenlaisen selkeän

vaihtoehdon sellaisille opiskelijoille, joilla on esimerkiksi peruskoulun puolella ollut jo jotain vaikeuksia opinnoissaan.

5.4 Samanaikaisopetus

Samanaikaisopetusta toteutetaan siten, että toinen opettaja työskentelee samanaikaisesti tuntia ohjaavan ja opettavan opettajan kanssa. Opettajat yhdessä osallistuvat opetuksen suunnitteluun, työtapojen kehittämiseen ja työnjaon suunnitteluun. Molempien opettajien tulee tiedostaa erityisopiskelijoiden tuen tarpeet ja kohdentaa ohjauksensa heihin työnjaon mukaisesti. Samanaikaisopetuksella luodaan edellytyksiä opiskelijan opinnoissa etenemiseen tutkintotavoitteisesti sekä hyvän ja oppimista edistävän oppimisilmapiirin säilymiseen. Samanaikaisopetus mahdollistaa tilannearvion ja opetustavan muuttamisen.

5.5 Pajaopetus

Pajaopetuksen tarkoituksena on turvata opintojensa keskeyttämistä harkitsevien opiskelijoiden opintojen jatkuminen. Keskeyttämistä pyritään estämään muun muassa henkilökohtaisten opintosuunnitelmien, opintojen ohjauksen ja työkeskeisten opiskelumuotojen avulla. Tavoitteena on suorittaa ammatillinen tutkinto joko oppilaitoksessa tai työelämässä opiskellen tai siirtyä oppisopimuskoulutukseen. Ensinnäkin opetuskäytännöt ovat tehokkaampia ja yhden opiskelijan opettamiseen on mahdollista keskittyä paremmin. Toinen syy on se, että opiskelijoilla on rohkeutta tarttua uusiin haasteisiin, koska epäonnistumisen merkitys on muuttunut vähemmän kohtalokkaaksi ja leimaavaksi. Tavoitteena on suorittaa ammatillinen tutkinto joko oppilaitoksessa tai työelämässä opiskellen tai siirtyä oppisopimuskoulutukseen.

5.6 Henkilökohtainen opintopolku

5.6.1 Työpainotteinen opetus

Opetus voidaan järjestää työpainotteisena, jolloin huomattava osa opiskelusta tapahtuu työpaikalla. Erityisopiskelija tarvitsee jatkuvia tukitoimenpiteitä myös työssäoppimisen aikana. Erityisopiskelija tarvitsee työssäoppimisjakson aikana tiivistä yhteydenpitoa oppilaitoksesta. Yhteydenpito hoidetaan pääsääntöisesti työssäoppimispaikasta vastuussa olevan opettajan toimesta. Kaikki yritykset, työpaikat ja –tehtävät eivät välttämättä sovellu erityisopiskelijalle. Tämän vuoksi opiskelijoita tulee ohjata yrityksiin, joissa voidaan tarjota opiskelijan taitoja vastaavia tehtäviä ja joissa opiskelijan on mahdollista käyttää omia vahvuuksiaan. Työpaikasta sovittaessa annetaan työnantajalle riittävä tieto opiskelijasta. Työnantajalle kerrottavista asioista sovitaan opiskelijan kanssa tarvittaessa kirjallisesti ja ne käydään läpi yhteisesti ja avoimesti. Työnantajan edustajien tulee tietää opiskelijan ominaisuuksista, tiedoista, taidoista ja mahdollisista puutteista, jotta työpaikalle ei tulisi yllätyksenä se, ettei työssäoppija mahdollisesti pysty suoriutumaan yksin niistä tehtävistä, joita hänelle annetaan. Työnantajan kanssa arvioidaan ja sovitaan ne tehtävät, joista erityisopiskelija pystyy suoriutumaan itsenäisesti ja joihin hän tarvitsee henkilökohtaista valvontaa ja ohjausta.

5.6.2 Tavoitteiden mukauttaminen

Kaikkien opiskelijoiden kohdalla pyritään saavuttamaan normaalit tavoitteet tukitoimien avulla. Erilaisten tukitoimien ja opiskelumenetelmien avulla pyritään mahdollisimman monille saavuttamaan perustutkintotavoitteiden mukainen pätevyys. Tiedostetaan kaikille opettajille oppimisen erilaisia mahdollisuuksia, että oppimista voi tapahtua monella eri tavalla ja monessa eri paikassa. Tavoitteita voidaan muuttaa opiskelijan edellytysten mukaan joko niin, että kaiken opetuksen tavoitteet on mukautettu tai vain yhden tai useamman opintokokonaisuuden tavoitteet mukautetaan. Tavoitteiden mukauttamista kannattaa tarkastella suurempien opintokokonaisuuksien yhteydessä ennen niiden opiskelua henkilökohtaisissa HOJKS-keskusteluissa. Mukautuksen lähtökohdana voidaan pitää tilannetta, jossa opiskelija pyrkii saavuttamaan T1-tason tavoitteet, mutta mikäli tavoitteet eivät täyty, niin silloin opiskelijalle on jo valmiiksi olemassa mukautetut tavoitteet. Mukautuksesta on kyse silloin, kun oppiminen vaatii runsaasti ohjausta tai se rajoittuu hyvin tuttuihin olosuhteisiin,

tai kun opittavien asioiden määrää supistetaan ja keskitytään vain perustehtäviin.

5.6.3 Eriyttäminen

Yksilöllistäminen on erilaisten opetusjärjestelyjen, tehtävien, opetusvälineiden, oppimisympäristöjen ja/tai oppimäärien järjestämistä koskeva toimenpide, jonka avulla voidaan suunnitella ja toteuttaa opiskelijan opettamisen henkilökohtainen malli. Opettajan tulee tarkastella opetustaan, joka auttaa heitä yksilöllistämään opetusta eli toteuttamaan eriyttävää opetusta erilaisten opiskelijoiden tarpeiden mukaisesti.

6 ERITYISOPETUKSEN YHTEISTYÖVERKOSTO

Verkostoyhteistyötä täytyy tehdä sekä oppilaitoksen sisällä että ulkopuolisten yhteistyötahojen kanssa. Näiden kanssa yhteistyössä voidaan suunnitella opiskelijan erilaisia oppimispolkuja. Moniammatillisen yhteistyön (opettaja, opo, terveydenhoitaja, kuraattori) merkitys lisääntyy, mitä enemmän opettaja tekee työtä erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden kanssa. Tärkein yhteistyökumppani työskennellessä erityisopiskelijan kanssa ovat opiskelijan vanhemmat tai huoltajat. Opettajan on hyvä muistaa, että vastuu opetuksesta on opettajalla tai opetustiimillä, mutta opettajan ei tarvitse olla asiantuntija kaikilla ongelma-alueilla. Ongelmien ratkaisuisissa voidaan käyttää muiden alojen asiantuntijoita, jolloin vastuuta jaetaan ja työn henkinen kuormittavuus pienenee.

Yhteistyön tekeminen myös työelämän kanssa on korostunut viime vuosina ja se tulee olemaan entistä haasteellisempaa, koska oppilaat ovat vähintään kaksikymmentä opintoviikkoa työssäoppimassa. Työssäoppimisen suunnittelussa ja toteuttamisessa on tärkeää miettiä jo pitkälle tulevaisuuteen. Hyvällä suunnittelulla ja kaikki asiat huomioonottamalla opiskelija voi saada työllistettyä itsensä työssäoppimispaikkaan.

7 POHDINTA

Yhteiskunta asettaa toisen asteen koulutukselle tavoitteeksi koko ikäluokan

tutkintotavoitteisen koulutuksen ja opiskelijoiden jatko-opintokelpoisuuden takaamisen. Jatkokoulutuskelpoisuus ei ole kuitenkaan kaikkien opiskelijoiden ensisijainen tavoite, vaan suurelle osalle näitä opiskelijoita on tavoitteena saada ammatillinen perustutkinto. Kaikilla on omat tavoitteensa elämää varten. Tärkeintä mielestämme on huomioida opiskelijan henkilökohtaiset tarpeet ja tavoitteet ja toteuttaa opetusta sen mukaan. Opetuksen tavoitetason mukauttaminen on lain mukaan opiskelijan oikeus silloin, kun siihen on olemassa riittävät perusteet. Mielestämme on kuitenkin erittäin tärkeää pohtia opetustyylejä, oppimisympäristöjä ja oppimistyyliä sekä käyttää kaikkia mahdollisia yhteistyöverkostoja opiskelijan tukemiseksi, ennen kuin pohditaan tavoitetason mukauttamisesta. Opiskelijoilla voi olla monenlaisia oppimisvaikeuksia, muuta näistä huolimatta opiskelijat pystyvät ammatillisesti kuitenkin saavuttamaan yleisopetuksen tavoitteet kun löydetään heille sopivin tapa oppia.

Oppimista voidaan helpottaa ja selkeyttää, kun opetussuunnitelmat pilkotaan konkreettisiksi ja ymmärrettäviksi asiakokonaisuuksiksi. Opetussuunnitelmasta on löydettävä ne ydinsisällöt, joita opiskelija työelämässä tarvitsee ja opetuksen on lähdettävä niistä ydinsisällöistä. Kun ydinsisällöt on omaksuttu, voidaan sisältöjä laajentaa jokaisen opiskelijan kohdalla niin paljon kuin halutaan, mutta lähtökohtana mielestämme on aina ydinasioden osaaminen.

Yleisopetuksen puolella kannustetaan käyttämään erilaisia tukiresursseja ja opetusjärjestelyjä ensisijaisena tukimuotona oppimisen ongelmissa. Joissakin tilanteissa muutamalla tukitoimenpiteellä päästään ongelmien yli ja opiskelija saa opintojakson suoritettua.

Jos opiskelija ei pysty saavuttamaan tutkinnon tavoitteita, vaikka opetusta olisi monipuolisesti tuettu, tulee opiskelijan edun mukaisesti tavoitteet mukauttaa. Siinä tilanteessa käydään opiskelijan ja hänen huoltajansa kanssa selkeä keskustelu siitä, mitä mukauttaminen tarkoittaa ja mitkä mukautetun opetuksen tavoitteet ovat. Opettaja laatii mukautetulle oppimäärälle tavoitteet ja arviointikriteerit. Mukauttaminen on aina HOJKS:n laadinnan peruste. Jos sitä ei ole aikaisemmin tehty, tulee se tehdä viimeistään silloin kun mukauttamiskeskustelu käydään. Siinä tulee mainita mitkä oppimäärät aiotaan mukauttaa. HOJKS:iin voidaan liittää myös oppimäärien mukautetut tavoitteet.

Mukautetut arviointiperusteet tulee laatia viidelle tasolle. Pohjana käytetään yleisiä viiden tason arviointiperusteita ja niistä opetushallituksen ohjeistuksia. Mukautetut tavoitteet on laadittu aina opiskelijoiden tavoitetason mukaan, joihin he pyrkivät opinnoissaan. Mukautetuissa tavoitteissa lähdetään aina liikkeelle koulukohtaisista yleisistä tavoitteista. Yleisistä tavoitteista poimitaan yksilölliset tavoitteet joko mukauttamalla yleisiä tai jättämällä tavoitteista jotakin osia pois. Nämä tavoitteet ja niihin liittyvät arviointikriteerit tulee aina liittää opiskelijan HOJKS:n liitteeksi.

Erityisopetuksen kehittäminen on suuri haaste koko ammatilliselle koulutukselle. Erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden määrä kasvaa koko ajan ja haasteet tulevat entistä haasteellisemmiksi. Opettajien tulisi pysyä tässä kehityksessä mukana ja pystyä kehittämään itseään koko ajan vastatakseen näihin haasteisiin. Kysymys on aina siitä, mitä haluamme tehdä ja mihin haluamme perehtyä. Tänä päivänä on mielestämme tärkeää kehittää ja monipuolistaa opettamisen taitojaan, jotta myös itse jaksaisi omassa työssään.

Opettajan näkökulmasta tarkasteltuna erityisopetuksen järjestäminen on haastavaa ja tarvitsee monipuolisen tukiverkoston ympärilleen. On suunniteltava tarkoin käytössä olevat resurssit erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden kohdalla, jotta ammatillisiin tavoitteisiin päästäisiin. Koulutuksen järjestäjän tulisi huolehtia riittävästä opetuksen ja muun tuen resurssista varsinkin erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden kohdalla. Erityisopiskelijan opiskelussa keskeinen asiakirja on henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma eli HOJKS, johon dokumentoidaan kaikki opiskelua tukevat toimenpiteet. HOJKS:n tulee olla kaikkien opettajien työvälineenä erityisopiskelijan tuen järjestämisessä ja toteuttamisessa eri opetustilanteissa. Erityisopetuksella on oltava tiivis yhteys opiskelijahuoltoon ja muuhun tukiverkostoon. Verkostoyhteistyöllä on mahdollisuus tehostaa, sekä tiedonsaantia että toteuttaa tukipalveluja. Erityisopetusjärjestelyjä voidaan toteuttaa monin eri tavoin kaihtamatta uusia ja rohkeitakin kokeiluja. Opiskelija on aina avainasemassa siinä, miten käytännön toimet toteutetaan. Opetusta toteutettaessa tulee aina kuitenkin muistaa, että lähtökohdiana opetukselle on opiskelijan oppiminen ja onnistuminen. Jokainen opiskelee omista lähtökohdista käsin, ja opettajan

tehtävä on ohjata opiskelijan henkilökohtaista opiskelua, jotta hän pääsisi mahdollisimman hyvin oppimistuloksiin ja hänen omat tavoitteensa toteutuisivat mahdollisimman hyvin. Tavoitteena on, että oppilaitoksella ja opiskelijalla on yhteinen, suunniteltu ja selkeä käsitys, mitä opiskelijan elämässä tapahtuu lähitulevaisuudessa ja myös opintojen päättyessä.

LÄHTEET

Ammatillisen koulutuksen erityisopetuksen rahoitustyöryhmän muistio 2004.

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2004:24. Opetusministeriö.

Asetus ammatillisesta koulutuksesta (A 811/98).

Ammatillisen erityisopetuksen strategiasuunnitelma, Opetusministeriö 2004

Ammatillisen erityisopetuksen toimenpideohjelma, Opetusministeriö 2004

Laki ammatillisesta koulutuksesta. (L 630/98)

Opetussuunnitelman perusteet 2000. Opetushallitus

Opetushallitus. www.oph.fi

Ammatillisen peruskoulutuksen opetussuunnitelman ja näyttötutkinnon perusteet, Puualan perustutkinto. 2000. Opetushallitus

Ammatillisen peruskoulutuksen opetussuunnitelman ja näyttötutkinnon perusteet, Rakennusalan perustutkinto. 2000. Opetushallitus

Savon ammatti- ja aikuisopiston erityisopetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma 2005 - 2006

Ahonen, T. & Aro, T. (toim.) 1999. Oppimisvaikeudet - kuntoutus ja opetus yksilöllisen kehityksen tukena. Ateena, Juva.

Ahvenainen O. Ikonen O. Koro J. Johdatus erityiskasvatuksen käytäntöön. 2001. WSOY

Daavittila, O. & Mänty, T. 2001. Ammatillinen erityisopetus. Teoksessa M. Jahnukainen (toim.) Lasten erityishuolto ja opetus Suomessa. Lastensuojelun keskusliitto: Juva.

Hautamäki, J. & Lahtinen, U. & Moberg, S. & Tuunainen, K. 2002. Erityispedagogiikan perusteet. WSOY: Helsinki.

Hintikka, A-M. (toim.) 2000. Erilaisesta oppijasta erinomaiseksi oppijaksi. Kokemuksia erilaisesta opettamisesta ja erilaisesta oppimisesta. Helsingin seudun erilaiset oppijat ry Hero. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.

Hätönen, H. 2000. Eläköön opetussuunnitelma. Opas ammatillisille oppilaitoksille. Opetushallitus, Helsinki.

Ikonen, O. 2000. Oppimisvalmiudet ja opetus. Jyväskylä: PS-kustannus.

Ikonen, O. & Virtanen, P. (toim.) 2003. HOJKS II. Yksilölliset opetussuunnitelmat ja opetus. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kainuun Ammattiopiston erityisopetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma 2005 - 2006

Kinnunen, E. & Halmevuori, T. (Toim.) 2003. Opiskelijan arvioinnin opas ammatilliseen koulutukseen. Helsinki: Hakapaino Oy.

Koro, Laakkonen, Lintala, Saarikoski & Skyttä 1991. Eriyttäminen ammatillisessa koulutuksessa. Valtion painatuskeskus. Helsinki.

Michelsson, K., Miettinen, K., Saresma, U. & Virtanen, P. 2003. AD/HD nuorilla ja aikuisilla. Opetus 2000-sarja. PS-kustannus, Jyväskylä

Kinnunen, E. ja Halmevuori, T. (toim.) (2003): Opiskelijan arviointi ammatillisessa koulutuksessa. Opetushallitus, Helsinki. 11.7.2003

Ladonlahti, T. 2001. Oppimisen merkitys ja mahdollisuudet yhteisöön liittymisen tukemisessa. Teoksessa T. Ladonlahti & R. Pirttimaa (toim.) Eriyispedagogiikka ja aikuisuus. Palmenia-kustannus: Espoo.

Ladonlahti, T. & Naukkarinen, A. & Vehmas, S. (toim.) Poikkeava vai erityinen? Eriyispedagogiikan monet ulottuvuudet. Atena-kustannus: Juva.

Murto, P. & Naukkarinen, A. & Saloviita, T. (toim.) 2001. Inklusion haaste koululle. Oikeus yhdessä oppimiseen. PS-kustannus: Jyväskylä.

Mänty, T. 2001. Koulutus integraation tukena. Teoksessa T. Ladonlahti & R. Pirttimaa (toim.) Eriyispedagogiikka ja aikuisuus. Palmenia-kustannus: Espoo.

Rautiainen, K. & Tuovinen, P. 2005. Vaatetusalan perustutkinto, pukuompelijan koulutusohjelma, mukautetut tavoitteet. Kehittämishanke Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Tulla S. 2003. Mukauttaminen ammatillisessa koulutuksessa. Kehittämishanke Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Ruohotie, P. 2000. Oppiminen ja ammatillinen kasvu. WSOY: Porvoo.
Vehviläinen, J. 2000. Ammattipajan kautta tutkintoon? Ammatillisten oppilaitosten innovatiiviset työpajat - ESR-projekti, moniste 8

LIITTEET

Liite 1. Opetussuunnitelmassa arvioinnista päätettävät asiat

Arvioinnin tehtävät ja ominaisuudet	Mitä merkitsee, mitä päätettävä opetussuunnitelmassa?
Arvioinnin tehtävät:	
Arvioinnin tulee tukea opiskelijan myönteisen minäkuvan kehittymistä ja kasvua ammatti-ihmisenä.	Arvioinnin ensimmäinen tehtävä on siis kasvun ja kehittymisen tukeminen - Ei arvosanojen antaminen. <ul style="list-style-type: none"> • Mitkä tekijät arvioinnissa edistävät arvioinnin ohjaavaa ja tukevaa luonnetta?
Arvioinnilla ohjataan ja kannustetaan opiskelijaa myönteisesti omien tavoitteiden saavuttamiseen ja kehitetään hänen itsearviointitaitoaan.	<ul style="list-style-type: none"> • Millainen arviointi kannustaa? • Millainen arviointi synnyttää myönteisiä kokemuksia? • Miten arvioinnin pohjaksi saadaan opiskelijan omat tavoitteet? • Miten arvioinnissa otetaan huomioon itsearviointi ja sen kehittyminen?
Arvioinnin tulee tuottaa tietoa opiskelijan osaamisesta opettajille, työnantajille jatko-opintoihin pyrkimistä varten.	<ul style="list-style-type: none"> • Miten arviointimenetelmät ja -käytännöt kohdistuvat OSAAMISEN arviointiin? • Miten arvioinnista saadaan luotettavaa ja yhdenmukaista? • Miten arvioinnista tiedotetaan eri tahoille? • Miten arvioinnista sovitaan yhdessä eri tahojen kanssa?
Millaista arviointia?	
Opiskelijan oppimista, työskentelyä ja kehittymistä tulee arvioida monipuolisesti ja riittävän usein koulutuksen aikana ja koulutuksen päättyessä.	Arvioinnin periaatteena voi olla se, että opintojen päätyessä toteutuva arviointi ei tuota mitään sellaista uutta tietoa opiskelijan osaamisesta, jota hän ei olisi saanut tietoonsa jo aikaisemmissa opintojen vaiheissa. Arvioinnin tulee olla jatkuvaa ja tarkkaa. Arviointikriteereiden tulee olla yhdessä mietittyjä ja opiskelijan tiedossa koko opiskelun ajan. <ul style="list-style-type: none"> • Missä eri vaiheissa arviointi toteutetaan? • Miten taataan kattava tiedonsaanti? • Miten arvioinnissa otetaan huomioon kaikki ammatillisen koulutuksen tavoitteet, yhteiset osaamiset, ydinosaaminen sekä opintokokonaisuusien tavoitteet?
Arvioinnin on perustuttava opiskelijan omaan itsearviointiin sekä opiskelijan, opettajien ja työssäoppimisen alalla työpaikkaohjaajien kanssa käytyyn arviointikeskusteluun.	<ul style="list-style-type: none"> • Miten vahvistetaan opiskelijan itsearviointitaitoa? • Miten ohjataan työpaikkaohjaajia arviointiin? • Miten järjestetään yhteisiä arviointitilaisuuksia? • Erityisesti: Miten järjestetään yhteiset arviointikeskustelut koko opintokokonaisuuden osaamisesta eri osapuolten kanssa?

Arvioinnin tehtävät ja ominaisuudet	Mitä merkitsee, mitä päätettävä opetussuunnitelmassa?
Millaista arviointia?	
Arvioinnin tulee olla laadullista, jotta sen avulla saadaan tietoa opiskelijan osaamisesta suhteessa opintokokonaisuuksien tavoitteisiin ja niiden pohjalta laadittuihin arvioinnin kriteereihin.	<p>Opetussuunnitelman perusteissa opintokokonaisuuksien tavoitteet on laadittu kiitettävän tason osaamisena ja arviointikriteerit on laadittu tyydyttävän tason osaamisena.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Miten tarkennetaan hyvän tason tavoitteet ja arviointikriteerit? • Miten luodaan yhteinen ymmärrys tavoitteista ja arviointikriteereistä ?
Opintokokonaisuuden arvosanaa annettaessa painotetaan loppuvaiheen osaamista. Opintojaksojen arviointituloksia ei voida mekaanisesti laskea yhteen eikä jakaa tai painottaa.	<ul style="list-style-type: none"> • Miten opintokokonaisuudessa arvioidaan eri opintojen etenemistä? • Tarvitaanko numeerista arviointia muualla kuin opintokokonaisuuksien arvioinnissa? • Miten varmistetaan loppuvaiheen osaamisen merkitys? • Miten ohjataan arvioijat pääsemään eroon numeropainotteisesta arvioinnista?
Arviointimenetelmät tulee valita siten, että ne mitaavat asetettujen tavoitteiden saavuttamista, soveltuvat käytettyihin opiskelumenetelmiin ja tukevat opiskelijan oppimista.	<ul style="list-style-type: none"> • Millaisia menetelmiä valitaan? • Miten kehitetään arviointimenetelmiä?
Kaikille opiskelijoille in kaikille arviointiin osallistuville on tiedotettava ennen opintojen alkamista arvioinnin periaatteista ja niiden soveltamisesta.	<ul style="list-style-type: none"> • Millainen arviointiohjeisto laaditaan? • Miten arviointiasiat tiedotetaan ja miten niitä käsitellään yhdessä eri osapuolten kanssa?

(Hätönen. 2000, 96)

Liite 2. Arviointikriteereiden vertailu

Mukautettu arviointi ja normaali arviointi: tyydyttävän, hyvän ja kiitettävän osaamisen vertailua

Opiskelijan tulee yksilöllisesti avustettuna noudattaa työaikoja, työnsä edellyttämiä työturvallisuusohjeita, muita sopimuksia ja ohjeita Arviointialue	Mukautettu tyydyttävä (T1* ja T2*)	Mukautettu hyvä (H3* ja H4*)	Mukautettu kiitettävä (K5*)	Tyydyttävä (T1 ja T2)
Työtehtävän hallinta	Tekee yksilöllisesti valittuja, paljon harjoiteltuja työtehtäviä ja käyttää jatkuvasti ohjattuna niihin liittyviä työmenetelmiä, työvälineitä ja materiaaleja	Tekee ohjattuna yksilöllisesti valittuja työtehtäviä ja käyttää niihin liittyviä työmenetelmiä, työvälineitä ja materiaaleja	Käyttää työtehtäviinsä liittyviä tavallisimpia työtapoja, työvälineitä ja materiaaleja	Käyttää tavallisimpia työmenetelmiä, työvälineitä ja materiaaleja – mitä ovat?
Työprosessin hallinta	-	-	Suoriutuu perustehtävistä	tekee perustehtävät
Ydinosaaminen (yhteistyötaidot, ongelmanratkaisutaidot)	Toimii jatkuvasti ohjattuna tutussa ympäristössä ja tutuissa vuorovaikutus-tilanteissa ja osaa tehdä paljon harjoiteltua tehtävää	Toimii ohjattuna tutussa ympäristössä ja tutuissa vuorovaikutus-tilanteissa ja tekee harjoiteltua tehtävää	Toimia tutussa ympäristössä ja ryhmätilanteessa; käyttää omaksumiaan tietoa ja taitoja paljon harjoitelluissa, usein toistuvissa tilanteissa	Toimii tutussa ympäristössä ja tutuissa vuorovaikutus-tilanteissa; käyttää omaksumiaan tietoa ja taitoja harjoitelluissa, usein toistuvissa tilanteissa
Tiedon hallinta, Oppimistaidot	Havainnoi työnsä kulkua ja reagoi poikkeamiin.	Pyytää tarvittaessa apua omalla kommunikointitavallaan	Etsii ohjattuna työtehtäväänsä liittyvää tietoa ja osaa esittää sen omalla kommunikointitavallaan	Etsii ohjattuna työhönsä liittyvää tietoa sekä osaa esittää sen ymmärrettävästi suullisesti ja kirjallisesti
Arviointialue	Mukautettu tyydyttävä (T1* ja T2*)	Mukautettu hyvä (H3* ja H4*)	Mukautettu kiitettävä (K5*)	Tyydyttävä (T1 ja T2)
Yhteiset painotukset (omatoimisuus, yrittäjyys)		Tekee ohjattuna harjoiteltua tehtävää.	Tekee ohjauksen saatuaan annettua tehtävää.	Tekee annetut tehtävät.
Yhteiset painotukset (työturvallisuuden hallinta)	Noudattaa yksilöllisesti avustettuna työaikoja, työnsä edellyttämiä työturvallisuus-ohjeita, muita sopimuksia ja ohjeita.	Noudattaa avustettuna sovittuja työaikoja, työnsä edellyttämiä työturvallisuusohjeita, muita sopimuksia ja ohjeita ja kertoo poikkeamista.	Noudattaa työaikoja, työturvallisuusohjeita, muita sopimuksia ja ohjeita ja osaa kertoa poikkeamista.	Noudattaa sopimuksia ja ohjeita ja neuvottelee poikkeamista.
Ydinosaaminen (oppimistaidot)	Sopeutuu ohjaukseen, kuuntelee ja noudattaa annettuja ohjeita.	Sopeutuu ohjaukseen, toimii annetun palautteen mukaisesti ja kysyy lisäohjeita.	Arvioi ohjattuna itseään ja annetun tehtävän onnistumista.	Arvioi itseään ja työnsä onnistumista.

(Rautiainen & Tuovinen. 2005. 21)

Liite 3. Tilastokeskuksen luokitusperusteet

01 = Hahmottamisen, tarkkaavaisuuden ja keskittymisen vaikeudet (opiskelijat, joilla on diagnosoituja hahmottamiseen, tarkkaavaisuuteen ja keskittymiseen liittyviä vaikeuksia kuten AD/HD tai ADD)

02 = Kielelliset vaikeudet (opiskelijat, joilla on vaikeita lukemiseen, kirjoittamiseen ja puhumiseen liittyviä vaikeuksia kuten lukiongelma, dysfasia tai dyslexia)

03 = Vuorovaikutuksen ja käyttäytymisen häiriöt (opiskelijat, joilla on käyttäytymiseen liittyviä ongelmia kuten sosiaalista sopeutumattomuutta)

04 = Lievä kehityksen viivästyminen (opiskelijat, joilla on laajoja oppimisvaikeuksia, mutta ei kuitenkaan kohdan 5 mukaista kehityksen viivästymää)

05 = Vaikea kehityksen viivästyminen; kaskivaikea tai vaikea kehitysvamma (opiskelijat, jotka ovat saaneet peruskoulussa opetusta toiminta-alueittain ja jotka yleensä tarvitsevat runsaasti henkilökohtaista avustusta päivittäisistä toiminnoista)

06 = Psyykkiset pitkäaikaissairaudet (mielenterveyden ongelmat, päihdekuntoutujat)

07 = Fyysiset pitkäaikaissairaudet (kuten allergia, astma, diabetes, epilepsia, syöpä)

08 = Autismin ja Aspergerin oireyhtymään liittyvät oppimisvaikeudet

09 = Liikkumisen ja motoristen toimintojen vaikeus (tuki- ja liikuntaelinvammat, cp-oireyhtymä, lyhytkasvuisuus)

10 = Kuulovamma

11 = Näkövamma

12 = Muu syy, joka edellyttää erityisopetusta.

Liite 4. Esimerkki mukautetuista arviointikriteereistä puualalla

**AMMATILLISEN PERUSKOULUTUKSEN
OPETUSSUUNNITELMAN
MUKAUTETUT
PERUSTEET OPINTOKOKONAISUUKSIIN**

PUUALAN PERUSTUTKINTO

PUUSEPÄN KOULUTUSOHJELMA, PUUSEPPÄ

1. OPINTOJEN MUODOSTUMINEN

PUUALAN PERUSTUTKINTO	120 ov
-----------------------	--------

YHTEISET OPINNOT		20 ov
Pakolliset opintokokonaisuudet	1—8	16 ov
Valinnaiset opintokokonaisuudet	1—15	4 ov

AMMATILLISET OPINNOT		90 ov
Opintoihin sisältyy työssäoppimista vähintään 20 ov		
TUTKINNON YHTEISET AMMATILLISET OPINNOT		
Puualan perustaidot		30 ov
KOULUTUSOHJELMAN YHTEISET OPINNOT		
Puusepäntöalan tuotantotoiminta		30 ov
TUTKINTONIMIKKEITTÄIN ERIYTYVÄT OPINNOT		20 ov
Huonekaluteollisuus	20 ov	
Rakennuspuusepänteollisuus	20 ov	
Terähuolto	20 ov	
Puurakentaminen	20 ov	
VALINNAISET OPINNOT		0–20 ov
Puualan yritystoiminta	10 ov	
Muut valinnaiset opinnot	10 ov	

VAPAASTI VALITTAVAT OPINNOT	10 ov
-----------------------------	-------

Opintoihin sisältyy opinto-ohjausta vähintään 1,5 ov ja vähintään 2 ov:n laajuisen opinnäytetyö.
Opintoviikko on 40 tuntia opiskelijan työtä.

YHTEISTEN OPINTOJEN OPINTOKOKONAISUUDET

Yhteiset opinnot	20 ov		pakolliset
	valinnaiset		
1. Äidinkieli	4 ov		0—4 ov
2. Toinen kotimainen kieli	1 ov		0—4 ov
3. Vieras kieli	2 ov		0—4 ov
4. Matematiikka	3 ov		0—4 ov
5. Fysiikka ja kemia	2 ov		0—4 ov
6. Yhteiskunta-, yritys- ja työelämätiieto	1 ov		0—4 ov
7. Liikunta ja terveystieto	2 ov		0—4 ov
8. Taide ja kulttuuri	1 ov		0—4 ov
9. Pakollisten opintojen valinnaiset lisäopinnot, ks. edellä kohdat 1—8			
10. Ympäristötieto			0—4 ov

11. Tieto- ja viestintäteknikka		0–4 ov
12. Etiikka		0–4 ov
13. Kulttuurien tuntemus		0–4 ov
14. Psykologia		0–4 ov
15. Yritystoiminta		0–4 ov
Yhteensä	16 ov	4 ov

**2. MUKAUTETTU ARVIOINTI, AMMATILLISTEN OPINTOJEN KESKEISET
SISÄLLÖT JA TYÖSSÄOPPIMISEN TAVOITTEET**

TUTKINTO:	PUUALAN PERUSTUTKINTO (120 ov)
OPINTOKOKONAISUUS :	PUUALAN PERUSTAIKOT (30 ov)

LAAJUUS (ov): 30 ov.

TAVOITE: **opintokokonaisuuden keskeiset tavoitteet**

- puuosaaminen, puun kuivaus, liimaus ja muu käsittely
- työstötekniikka ja siihen vaikuttavat asiat ja automaatio
- puutuoteteollisuuden rakenne, asiakkaan merkitys tuotannossa ja yritystoiminnassa ja tuotannon ja tuotteiden suunnittelu
- metsätalous, puutuoteteollisuus ja metsäklusteri

TOTEUTUS: Opintojakso opetetaan työ- ja teoriaopetuksena sekä yritysvierailuina unohtamatta työssäoppimisen mahdollisuuksia.

ARVIOINTI:

Arviointi suoritetaan suullisten ja/tai kirjallisten kokeitten ja/tai jatkuvan näytön perusteella ja lisäksi opiskelijan omaan itsearviointiin sekä opiskelijan, opiskelijan vanhempien, avustajan, opettajien ja työssäoppimisen ajalla työpaikkakouluttajien kanssa käytyihin arviointikeskusteluihin. Arvioinnin on oltava kannustavaa, ei tuomitsevaa ja täten perustuttava opiskelijan vahvuuksien esiintuomiseen. Arvioinnin apuvälineinä voidaan käyttää mm. oppimispäiväkirjaa, valokuvausta ja/tai videointia.

ARVIOINTIKRITEERIT NORMAALEIN PERUSTEIN:

TYDYTTÄVÄ (T1):

Opiskelijan on

- tiedettävä puun kasvutapahtuman vaikutus sen rakenteeseen
- ymmärrettävä, miten puu käyttäytyy kosteuden muuttuessa
- osattava käyttää vähäisellä opastuksella jonkin tuotantoalueen peruskoneita
- tiedettävä koneiden huollon merkitys tuotannolle
- osattava teroittaa tavanomaiset käsityökalut
- tunnistettava terän tylsyminen
- tiedettävä erilaisiin käyttökohteisiin käytettävistä liimoista ja tekniikoista
- tiedettävä palo- ja työsuojelun perusteet
- toimittava sähköturvallisuusmääräysten mukaisesti
- osattava toimia ryhmän jäsenenä henkilökohtaisen vastuun ottaen
- osattava luetella puuteollisuuden tuotteiden valmistusvaiheet
- pystyy varastoimaan materiaalit asianmukaisesti

- osattava etsiä työtehtäväänsä liittyvää tietoa myös sähköisiä viestimiä apuna käyttäen ja esittää se omalla kommunikointitavallaan
- osattava käyttää omaksumiaan tietoja ja taitoja paljon harjoitelluissa, usein toistuvissa tilanteissa
- noudattaa sovittuja työaikoja
- kyettävä erottamaan, koska tuotteen laatu on riittävä
- toimittava asiakaslähtöisesti
- tiedettävä, mitkä seikat aiheuttavat yrityksessä kustannuksia
- tiedettävä metsän merkitys ekologialle
- tiedettävä, mitä teollisuutta kuuluu metsäklusteriin.

ARVIOINTIKRITEERIT MUKAUTETUIN PERUSTEIN:

KIITETTÄVÄ, MUKAUTETTU TASO (K5):

- tunnistaa puun viat
- ymmärtää ohjatusti, miten puu käyttäytyy kosteuden muuttuessa
- osattava käyttää vähäisellä opastuksella jonkin tuotantoalueenperuskoneita
- tunnistaa terän tylsymisen ohjatusti
- osaa puhdistaa työpaikan
- osaa käyttää tavanomaisia liimoja
- tiedettävä palo- ja työsuojelun sekä sähköturvallisuuden perusteet
- osaa luetella ohjatusti tuotteiden valmistusvaiheet
- kyettävä ohjatusti erottamaan, koska tuotteen laatu on riittävä
- tiedettävä ohjatusti, mitkä seikat aiheuttavat yrityksessä kustannuksia
- tietää metsien ja metsäteollisuuden merkityksen
- ohjattuna pystyy varastoimaan materiaalit asianmukaisesti
- osattava suurimmaksi osaksi omatoimisesti lajitella ja kierrättää materiaaleja.
- ohjattuna osattava etsiä työtehtäväänsä liittyvää tietoa myös sähköisiä viestimiä apuna käyttäen ja esittää se omalla kommunikointitavallaan
- osattava työskennellä pysyvissä ryhmätilanteissa ja ohjattuna arvioida itseään ja annetun työtehtävän onnistumista
- osattava käyttää omaksumiaan tietoja ja taitoja paljon harjoitelluissa, usein toistuvissa tilanteissa
- noudattaa sovittuja työaikoja.

HYVÄ, MUKAUTETTU TASO (H3-H4):

- tunnistaa puun tavanomaiset viat
- ymmärtää jatkuvasti ohjatusti, miten puu käyttäytyy kosteuden muuttuessa
- osattava käyttää opastuksella jonkin tuotantoalueenperuskoneita
- osaa puhdistaa ohjatusti työpaikan
- tunnistaa terän tylsymisen ohjatusti
- osaa käyttää ohjatusti tavanomaisia liimoja

- tiedettävä ohjatusti palo- ja työsuojelun sekä sähköturvallisuuden perusteet
- osaa luetella jatkuvasti ohjatusti tuotteiden valmistusvaiheet
- kyettävä jatkuvasti ohjatusti erottamaan, koska tuotteen laatu on riittävä
- tiedettävä jatkuvasti ohjatusti, mitkä seikat aiheuttavat yrityksessä kustannuksia
- tietää ohjatusti metsien ja metsäteollisuuden merkityksen
- avustettuna osattava lajitella ja kierrättää materiaaleja
- pystyttävä toimimaan avustajana työtehtäväänsä liittyvän tiedon etsimisessä
- osattava toimia harvoin muuttuvassa tutussa ympäristössä ja tutuissa vuorovaikutustilanteissa ja hänen on osattava tehdä etukäteen harjoiteltua tehtävää.
- on osattava käynnistää tietokone ja tehdä ohjattuna yksinkertaisia asiakirjoja tekstinkäsittelyohjelmalla.
- osattava tehdä etukäteen harjoiteltua tehtävää.
- avustettuna noudattaa sovittuja työaikoja.

TYYYDYTTÄVÄ, MUKAUTETTU TASO (T1-T2):

- tunnistaa ohjatusti puun tavanomaiset viat
- osattava käyttää jatkuvalla opastuksella jonkin tuotantoalueenperuskoneita
- osaa puhdistaa ohjatusti työpaikan
- tunnistaa terän tylsymisen jatkuvasti ohjattuna
- osaa käyttää jatkuvasti ohjatusti tavanomaisia liimoja
- tiedettävä ohjatusti palo- ja työsuojelun sekä sähköturvallisuuden perusteet
- osaa luetella jatkuvasti ohjatusti tuotteiden seuraavan valmistusvaiheet
- kyettävä jatkuvasti ohjatusti erottamaan, koska tuotteen laatu on riittävä
- tiedettävä jatkuvasti ohjatusti, mitkä seikat aiheuttavat yrityksessä kustannuksia
- tietää jatkuvasti ohjatusti metsien ja metsäteollisuuden merkityksen
- tutustuttava kirjastoon, sanomalehtiin, ammattikirjallisuuteen yms., mistä tietoa voi löytyä.
- osattava toimia tutussa ja pysyvässä ympäristössä ja tutuissa vuorovaikutustilanteissa.
- osattava tehdä paljon harjoiteltua työtehtävää.
- on tutustuttava tietokoneeseen ja siihen liittyviin ohjelmiin.
- yksilöllisesti avustettuna ja ohjattuna noudattaa sovittuja työaikoja.

Liite 5. Esimerkki mukautetuista arviointikriteereistä rakennusalalla

AMMATILLISEN PERUSKOULUTUKSEN
OPETUSSUUNNITELMAN
MUKAUTETUT
PERUSTEET OPINTOKOKONAISUUKSIIN

RAKENNUSALAN PERUSTUTKINTO

TALONRAKENTAJAN KOULUTUSOHJELMA, TA-
LONRAKENTAJA

1. OPINTOJEN MUODOSTUMINEN

TALONRAKENNUSALAN PERUSTUTKINTO		120 ov
YHTEISET OPINNOT		
		20 ov
Pakolliset opintokokonaisuudet	1—8	16 ov
Valinnaiset opintokokonaisuudet	1—15	4 ov
AMMATILLISET OPINNOT		
		90 OV
Opintoihin sisältyy työssäoppimista vähintään 20 ov		
TUTKINNON YHTEISET AMMATILLISET OPINNOT		
		30 OV
Rakentamisen perustaidot 1 30 ov		
KOULUTUSOHJELMITTAIN ERIYTYVÄT AMMATILLISET OPINNOT		
		60 OV
Talorakennuksen koulutusohjelma, talonrakentaja		
Pakolliset opintokokonaisuudet 2, 3		30 ov
Valittava vähintään kaksi opintokokonaisuuksista 4–8		20 ov
Lisäksi valinnaiset opintokokonaisuudet koko valikosta		10 ov
VAPAASTI VALITTAVAT OPINNOT		10 ov

Opintoihin sisältyy opinto-ohjausta vähintään 1,5 ov ja vähintään 2 ov:n laajuisen opinnäytetyö.

Opintoviikko on 40 tuntia opiskelijan työtä.

PAKOLLISET OSAT
Rakentamisen perustaidot
Runkotyöt
Talonrakentaminen

VALINNAISET OSAT
Seuraavista on valittava kaksi osaa
• Muuraustyöt
• Laatoitus- ja rappaustyöt
• Perustus- ja runkovaiheen kirvestyöt
• Sisävalmistusvaiheen kirvestyöt
• Betonointi- ja raudoitustyöt

VAPAASTI VALITTAVAT OSAT
Koko valikosta on valittava tutkinnon osa/osat, jotka vastaavat ammatillisessa peruskoulutuksessa 10 ov opintoja

- 1 Rakentamisen perustaidot 30 ov
- 2 Runkotyöt 14 ov
- 3 Talonrakentaminen 16 ov
- 4 Muuraustyöt 10 ov
- 5 Laatoitus- ja rappaustyöt 10 ov
- 6 Perustus- ja runkovaiheen kirvestyöt 10 ov
- 7 Sisävalmistusvaiheen kirvestyöt 10 ov
- 8 Betonointi- ja raudoitustyöt 10 ov
- 9 Korjausrakentaminen 5 ov
- 10 Hirsirakentaminen 5 ov
- 24 Oppilaitoksen opintokokonaisuus 0–10 ov
- 25 Ammatillisiin opintoihin kuuluvat vapaasti valittavat opinnot 0–10 ov

YHTEISTEN OPINTOJEN OPINTOKOKONAISUUDET

Yhteiset opinnot 20 ov	pakolliset	valinnaiset
1. Äidinkieli	4 ov	0—4 ov
2. Toinen kotimainen kieli	1 ov	0—4 ov
3. Vieras kieli	2 ov	0—4 ov
4. Matematiikka	3 ov	0—4 ov
5. Fysiikka ja kemia	2 ov	0—4 ov
6. Yhteiskunta-, yritys- ja työelämätieto	1 ov	0—4 ov
7. Liikunta ja terveystieto	2 ov	0—4 ov
8. Taide ja kulttuuri	1 ov	0—4 ov
9. Pakollisten opintojen valinnaiset lisäopinnot, ks. edellä kohdat 1–8		
10. Ympäristötieto		0—4 ov
11. Tieto- ja viestintätekniikka		0—4 ov
12. Etiikka		0—4 ov
13. Kulttuurien tuntemus		0—4 ov
14. Psykologia		0—4 ov
15. Yritystoiminta		0—4 ov
Yhteensä		16 ov

2. MUKAUTETTU ARVIOINTI, AMMATILLISTEN OPINTOJEN KESKEISET SISÄLLÖT JA TYÖSSÄOPPIMISEN TAVOITTEET

TUTKINTO:	RAKENNUSALAN PERUSTUTKINTO	(120 ov)
OPINTOKOKONAISUUS :	RAKENTAMISEN PERUSTAIKOT	(30 ov)
LAAJUUS (ov):	30 ov.	
TAVOITE:	opintokokonaisuuden keskeiset tavoitteet	

- turvallinen työskentely rakennustyömaalla.
- rakennusmateriaalien taloudellinen käyttäminen.
- avustavien LVIS-töiden suorittaminen.
- rakennuspiirustusten lukeminen.
- rakennustyömaan mittausten suorittaminen.
- rakennustyömaan vaiheiden ja rakennustyötä ohjaavien määräysten tunteminen.
- perustus- ja maarakennustöiden keskeisten käsitteiden hallitseminen, rakennuspohjien kuivattaminen
- täyttö, tiivistys- ja eristystyöt
- perustusten rakentaminen
- rakennusrungon toiminnan ymmärtäminen
- viherrakennustöiden suorittaminen
- ekologisen rakentamisen perusteiden hallinta

TOTEUTUS: Opintojakso opetetaan työ- ja teoriaopetuksena sekä yritysvierailuina unohtamatta työssäoppimisen mahdollisuuksia

ARVIOINTI:

Arviointi suoritetaan suullisten ja/tai kirjallisten kokeitten ja/tai jatkuvan näytön perusteella ja lisäksi opiskelijan omaan itsearviointiin sekä opiskelijan, opiskelijan vanhempien, avustajan, opettajien ja työssäoppimisen ajalla työpaikkakouluttajien kanssa käytyihin arviointikeskusteluihin. Arvioinnin on oltava kannustavaa, ei tuomitsevaa ja täten perustuttava opiskelijan vahvuuksien esiintuomiseen. Arvioinnin apuvälineinä voidaan käyttää mm. oppimispäiväkirjaa, valokuvausta ja/tai videointia.

ARVIOINTIKRITEETIT NORMAALEIN PERUSTEIN:

TYDYTTÄVÄ (T1)

Opiskelija

- osaa käyttää turvallisesti henkilökohtaisia työkaluja ja tuntee rakennustyömaan perustyökalujen turvaohjeet
- osaa tehdä määräysten mukaisen työpukin tai vastaavan puurakenteisen rakenteen

- osaa käyttää asianmukaisia suojavälineitä ja huolehtia omasta ja työtovereidensa työturvallisuudesta rakennustyömaalla
- osaa suojata rakennusmateriaaleja
- suorittaa avustavia LVIS-töitä työnjohdon ohjeiden mukaisesti
- tuntee rakentamisen työturvallisuuden vaaralliset kohteet
- tuntee nostoihin ja konetöihin liittyvät käsimerkit sekä nostokaluston ja apuvälineiden turvaohjeet niin, että pystyy toimimaan nostokoneiden avustavana työntekijänä turvallisesti
- suorittaa tulityökortin
- tuntee rakennustyömaan vaiheittain tapahtuvan valmistumisen perustustöistä aina valmiiseen rakenteeseen pääpiirteittäin
- osaa rakennustyömaan yleisimmät piirustusmerkinnät.
- osaa työskennellä turvallisesti perustustöihin liittyvissä tehtävissä työryhmän jäsenenä
- tunnistaa yleisimmät maalajit ja tietää niihin sopivat yleisimmät perustamis- ja rakennuspohjan vahvistamistavat
- osaa purkaa, puhdistaa ja varastoida perustusten muottirakenteita itsenäisesti
- osaa suorittaa itsenäisesti betonoinnin aloitus- ja lopetustöitä
- osaa rakentaa yksinkertaisen anturamuotin
- osaa lajitella jätteet määräysten mukaisesti
- tietää jätteenkäsittelyn ja uusiokäytön periaatteet
- noudattaa sovittuja työaikoja

ARVIOINTIKRITEERIT MUKAUTETUIN PERUSTEIN

KIITETTÄVÄ, MUKAUTETTU TASO (K5)

Opiskelija

- osaa ohjatusti käyttää turvallisesti henkilökohtaisia työkaluja ja tuntee ohjattuna rakennustyömaan perustyökalujen turvaohjeet
- osaa ohjatusti tehdä määräysten mukaisen työpukin tai vastaavan puurakenteisen rakenteen
- osaa käyttää ohjeistettuna asianmukaisia suojavälineitä ja huolehtia ohjatusti omasta ja työtovereidensa työturvallisuudesta rakennustyömaalla
- osaa ohjatusti suojata rakennusmateriaaleja
- suorittaa ohjatusti avustavia LVIS-töitä työnjohdon ohjeiden mukaisesti
- tuntee ohjatusti rakentamisen työturvallisuuden vaaralliset kohteet
- tuntee nostoihin ja konetöihin liittyvät käsimerkit sekä nostokaluston ja apuvälineiden turvaohjeet niin, että pystyy ohjatusti toimimaan nostokoneiden avustavana työntekijänä turvallisesti
- suorittaa tulityökortin
- tuntee rakennustyömaan vaiheittain tapahtuvan valmistumisen perustustöistä aina valmiiseen rakenteeseen pääpiirteittäin
- osaa rakennustyömaan yleisimmät piirustusmerkinnät.
- osaa ohjatusti työskennellä turvallisesti perustustöihin liittyvissä tehtävissä työryhmän jäsenenä
- tunnistaa ohjatusti yleisimmät maalajit ja tietää niihin sopivat yleisimmät perustamis- ja rakennuspohjan vahvistamistavat

- osaa ohjatusti purkaa, puhdistaa ja varastoida perustusten muottirakenteita itsenäisesti
- osaa ohjatusti suorittaa itsenäisesti betonoinnin aloitus- ja lopetustöitä
- osaa ohjatusti rakentaa yksinkertaisen anturamuotin
- osaa ohjatusti lajitella jätteet määräysten mukaisesti
- tietää ohjatusti jätteenkäsittelyn ja uusiokäytön periaatteet
- noudattaa sovittuja työaikoja

HYVÄ, MUKAUTETTU TASO (H3-H4)

Opiskelija

- osaa ohjatusti käyttää turvallisesti yleisimpiä henkilökohtaisia työkaluja ja tuntee ohjattuna yleisimmät rakennustyömaan perustyökalujen turvaohjeet
- osaa ohjatusti tehdä määräysten mukaisen työpukin tai vastaavan puurakenteisen rakenteen
- osaa käyttää opastuksella asianmukaisia suojavälineitä ja huolehtia ohjatusti omasta ja työtovereidensa työturvallisuudesta rakennustyömaalla
- osaa avustettuna suojata rakennusmateriaaleja
- suorittaa opastuksella avustavia LVIS-töitä työnjohdon ohjeiden mukaisesti
- tuntee ohjatusti yleisimmät rakentamisen työturvallisuuden vaaralliset kohteet
- tuntee avustettuna nostoihin ja konetöihin liittyvät käsimerkit sekä nostokaluston ja apuvälineiden turvaohjeet niin, että pystyy ohjatusti toimimaan nostokoneiden avustavana työntekijänä turvallisesti
- tunnistaa tulityöt ja niihin liittyvät riskit
- tuntee ohjatusti rakennustyömaan vaiheittain tapahtuvan valmistuksen perustustöistä aina valmiiseen rakenteeseen pääpiirteittäin
- osaa avustettuna rakennustyömaan yleisimmät piirustusmerkinnät.
- osaa jatkuvasti ohjatusti työskennellä turvallisesti perustustöihin liittyvissä tehtävissä työryhmän jäsenenä
- tunnistaa opastuksella yleisimmät maalajit ja tietää niihin sopivat yleisimmät perustamis- ja rakennuspohjan vahvistamistavat
- osaa jatkuvasti ohjatusti purkaa, puhdistaa ja varastoida perustusten muottirakenteita itsenäisesti
- osaa jatkuvasti ohjatusti suorittaa itsenäisesti betonoinnin aloitus- ja lopetustöitä
- osaa jatkuvasti ohjatusti rakentaa yksinkertaisen anturamuotin
- osaa jatkuvasti ohjatusti lajitella jätteet määräysten mukaisesti
- tietää jatkuvasti ohjatusti jätteenkäsittelyn ja uusiokäytön periaatteet
- avustettuna noudattaa sovittuja työaikoja

TYYDYTTÄVÄ, MUKAUTETTU TASO (T1-T2)

Opiskelija

- osaa opastettuna käyttää turvallisesti yleisimpiä henkilökohtaisia työkaluja ja tuntee jatkuvasti ohjattuna yleisimmät rakennustyömaan perustyökalujen turvaohjeet
- osaa avustettuna tehdä määräysten mukaisen työpukin tai vastaavan puurakenteisen rakenteen

- osaa käyttää jatkuvalla opastuksella asianmukaisia suojavälineitä ja huolehtia jatkuvasti opastettuna omasta ja työovereidensa työturvallisuudesta rakennustyömaalla
- osaa yksilöllisesti avustettuna suojata rakennusmateriaaleja
- suorittaa jatkuvalla opastuksella avustavia LVIS-töitä työnjohdon ohjeiden mukaisesti
- tuntee opastettuna yleisimmät rakentamisen työturvallisuuden vaaralliset kohteet
- tuntee jatkuvasti avustettuna nostoihin ja konetöihin liittyvät käsimerkit sekä nostokaluston ja apuvälineiden turvaohjeet niin, että pystyy jatkuvasti opastettuna toimimaan nostokoneiden avustavana työntekijänä turvallisesti
- tunnistaa opastetusti tulityöt ja niihin liittyvät riskit
- tuntee avustettuna rakennustyömaan vaiheittain tapahtuvan valmistuksen perustustöistä aina valmiiseen rakenteeseen pääpiirteittäin
- osaa yksilöllisesti avustettuna rakennustyömaan yleisimmät piirustusmerkinnät.
- osaa jatkuvasti opastetusti työskennellä turvallisesti perustustöihin liittyvissä tehtävissä työryhmän jäsenenä
- tunnistaa avustettuna yleisimmät maalajit ja tietää niihin sopivat yleisimmät perustamis- ja rakennuspohjan vahvistamistavat
- osaa avustettuna purkaa, puhdistaa ja varastoida perustusten muottirakenteita itsenäisesti
- osaa jatkuvasti opastettuna suorittaa itsenäisesti betonoinnin aloitus- ja lopetustöitä
- osaa jatkuvasti opastettuna rakentaa yksinkertaisen anturamuotin
- osaa jatkuvasti opastettuna lajitella jätteet määräysten mukaisesti
- tietää jatkuvasti opastettuna jätteenkäsittelyn ja uusiokäytön periaatteet
- yksilöllisesti avustettuna ja ohjattuna noudattaa sovittuja työaikoja